

BEVERIDGE İÇTİMAÎ EMNİYET PLÂNI [1]

Yazan: *Muslib FER*

I

Cemiyet içinde bir kısım fertlerin satınalma kabiliyetleri yaşamanın zarurî kıldığı asgarî ihtiyaçları bile karşılamaya yetmezken, diğer bir kısım insanlar yalnız bu asgarî ve fizyolojik ihtiyaçları değil, bunun çok ötesinde kalan arzuları da tatmine kâfi gelebilecek bir iktisadî iktidara maliktirler. Hattâ istihlâk iktidarı bakımından insanlar arasında mevcut iktisadî müsavatsızlık, ferdî ihtiyaçların, arzuların ve heveslerin bile hududunu aşarak taşmaya ve tasarruf yolu ile sermaye şeklindeki servet terakümlerini vücade getirmeye de müsaittir.

İktisadî realitenin bu manzarası karşısında ileri sürülen düşüncelerj onu tasvir etmetken ziyade bu düşünceleri ileri sürenlerin ne gibi içti- maî tesirler altında bulduklarını ifşa ve ifade eder. Bu sahada bitaraf ve ilmî görüşlere erişmeyi güçleştiren sınıf menfaati âmilleri mühim rol oynar. İktisadî müsavatsızlığı, insanların yaratılışındaki tabiî müsa- vatsızlığın haklı bir neticesi veya ancak en elverişli kabiliyette olanların berhayat kalabilmesini mümkün kılan ve acizleri tasfiye eden bir hayat mücadelesinin şartı addedenler bu suretle kendi menfaat nizamlarını meşru göstermeye çalışmışlardır. Bu arada sefaletin fertleri çalışıp ve- rimli olmaya teşvik eden bir müesir ve tenbelliği cezalandıran tehditkâr bir müeyyide olduğunu ileri sürerek cemiyette daima sefil ve yoksul in- sanlar bulunmasını tabiî görenler de vardır. Fakat tarihî realite insanlı- lığın tekâmülüne muvazi olarak içtimaî tesanüdün de tekâmülünü kaydet- mekte ve insan cemiyetlerinin yoksulluğa ve sefalete karşı aldığı tedbirler nizamı gittikçe gelişmektedir. Makineye dayanan sanayi inkılâbının şe- hirlerde teksif ettiği geniş işçi kütleleri hayatını emeği ile kazanan insan- lar sıfatile bu yeni maişet tarzının arzettiği işsiz ve ücretsiz kalma tehli- kesiyle karşılaştıkça maişetlerine istikrar ve teminat verme ihtiyacını o nispette kuvvetle duymuşlardır. Sanayileşmeye muvazi olarak ilerliyen demokrasi fikri halk hâkimiyetine dayanan rejimlerde kütlelerin iktisa-

[1] Siyasal Bilgiler Okulunda 15 Ocak 1945 tarihinde verilen konferansın metnidir.

dî adalet fikirlerine matuf olarak himayesini bizzat halkın hâkimiyetine dayanması itibariyle mümkün kılmıştır. İşçi sınıflarının menfaat ve görüşlerini temsil eden sosyalist nazariyeler tekâmül veya inkılâp yolu ile yoksulluğu ortadan kaldırmayı ana dâva olarak ele almışlar, ferdî mülkiyeti tenkit eden sistemleri ile cemiyetteki servet dağıtımını bu sınıfların menfaatine uygun bir nizama sokmayı tasarlamışlardır. Fakat yoksulluğa karşı tedbirler almak fikri sosyalist nazariyecilerine münhasır kalmamış asırlardan beri dinî veya filantrop fıkraperver tesislerinden karşılıklı yardım teşekküllerine içtimaî yardımlara, ihtiyarî içtimaî sigortalara varıncaya kadar safha safha intikal eden ve mecburî sigortalarla en mütekâmil şekline giren birtakım tedbirler ve teşekküller meydana gelmiştir. Yoksulluğun sebeplerini yalnız ücretlerin kifayetsizliğinde değil, ailenin geçimini temin eden ferdin çalışma kabiliyetinin nihayet bulmasında olarak ortaya koyan içtimaî ve iktisadî tetkikler, çalışan insan çalışmak imkânını kaybettiği zaman ortaya çıkan muvazenesizlik ve istikrazsızlığa çare bulmak lüzumunu emretmektedir. İnsan hayatının mahdud bir devresinden ibaret olan çalışıp kazanma safhası çalışma imkânının ve kazanç kabiliyetinin bulunmadığı ve kaybolduğu hallerde karşı biricik teminat kaynağını teşkil etmekte ve çalışan insanın çalışamayacağı zaman için yapması lâzım gelen hazırlık hususunda ilk hatıra gelen tedbir, ferdî tasarruftan ibaret kalmaktadır. Fakat ferdî tasarruf bazı sebebler dolayısıyla ferdin geçim istikrazına kâfi ve uygun bir tedbir değildir.

1 — *Ferdî tasarruf iktisadî emniyet ve istikrara en ziyade muhtaç olan ve çalışma kabiliyetini kaybetme ihtimaline karşı en çok hazırlanması lâzım gelen düşük kazançlı say erbabının iktidarı dışındadır.* Ferdî tasarruf ancak sefalete daha az mâruz ve satınalma kudreti ihtiyaçlarının hududunu aşan yüksek kazançlı zümreler için mümkündür.

2 — *Ferdî tasarruf ilerisi için karşı konacak tehlikelerin ve sarsıntıların ehemmiyetini önceden hesaplamak kabil olmadığı için alâkadar şahsı ifrat ve tefrit hataları ile mutazarrır eder.* Eğer ilerisi için yapılan tasarruf hakikî ihtiyaca nazaran az tahmin edilmişse faydasızdır. Eğer istikbal endişesinde fazla ileri gidilerek kazançtan fazla bir tasarruf ayırmışsa birçok hayatî ihtiyaçlardan fedakârlık edilmiş demektir. Bu ise ferdin kazancı geçimine ancak kâfi gelen hallerde onun sağlığını ve iş verimini sarması itibariyle iktisadî olmaktan ziyade gayri iktisadî bir tedbirdir. Diğer taraftan ferdin kazanç imkânlarının kesilmesi hâlinde ona hiçbir karşılık mukabilinde olmaksızın yapılan içtimaî yardımlar da maksadı temin etmez:

1 — Bu yardımlar ferdin ihtiyacına değil yardım membaının ehemmiyetine ve hissî âmillere göre değişir. Bu itibarla geçimi tehlikeye düşen bir insanın muhtaç olduğu istikrarı her zaman veremez.

2 — İçtimaî yardım o yardımdan istifade etmek mevkiinde olan şahsın izzetinefis duygusu ile telif kabul etmeyen bir mâna taşır, çok kere hakikî muhtaç olanların bu yüzden ihtiyaçlarını şâdeden çekindikleri görülür, buna mukabil bu karşılıksız yardımlar çok kere izzetinefisten manrûmiyete prim vermek mânasını tazammun eder.

3 — İçtimaî yardım insanları tufeylileştirdiği, vazife ve mes'uliyet hissinden uzaklaştırarak iktisadî nizama hayatîyet veren teşebbüs ruhunu öldürdüğü ve ahlâkı bozduğu söylenebilir.

İşte ferdî tasarruf ve içtimaî yardım tedbirleri dışında baş vurulacak en mühim çare olarak içtimaî sigortaları ele alabiliriz. İçtimaî sigortalar her iki tedbirin yukarıda saydığımız mahzurlardan uzak ve muhtemel zararları içtimaî tesanüdün hesaba dayanan kuvveti ve ön görgüsü ile karşılayan en iyi bir teminattır ve kütlelerin iktisadî emniyeti bakımından çok önemli bir değeri olan içtimaî sigortaların tekâmülü ihtiyarî ve serbest sigortadan mecburî sigortaya doğru gelişmektedir. Bir taraftan sanayiîin maliyetine intikal etmesi bakımından içtimaî sigorta, primlerini bütün sanayie, bütün iş hayatına teşmil ederek başı boş haksız rekabetleri önlemek, büyük adetler kanununun hükmünü icra etmesine imkân bırakmak ve diğer taraftan fertleri yalnız kendi hayatları itibariyle değil geçindirmekle mükellef oldukları ailelerin hayat ve refahı noktasından da alâkadar eden bu sigortaların istisnasız bir surette tatbiki ile kütlelerin emniyet ve refahını sağlamak gayeleri içtimaî sigortaların mecburi olması lüzumunu tâyin eder. İleri bir cemiyette hiçbir fert basiretsiz olmak hakkına malik olmamalıdır Çünkü bu umumî manfaate aykırıdır.

Bu kısa mukaddimeden sonra İngiltere'de Londra yüksek iktisat metkebi müdürü Sir William Beveridge tarafından İngiliz içtimaî sigorta ve içtimaî yardım sistemi reformunu başarmak üzere hazırlanan ve bütün medenî dünyada ehemmiyetli akisler yapan plânın mahiyetine ve hazırlanması sebeplerine geçiyoruz.

İngiltere gibi iktisadî müsavatsızlığın muazzam farklar halinde kendini gösterdiği bir memlekette yoksulluğu kökünden söküp atmak imkânlarını kansız ve ihtilâlsiz bir programın içine sığdıran Beveridge eğer esasen şöhret sahibi bir iktisatçı olmasaydı bile amelî ehemmiyeti bu kadar hayatî olan içtimaî sigortalar mevzuu üzerinde bu derece şü-

mullü bir ıslâhat projesi hazırlayabilmekle yine dünya efkârında sürekli bir intiba yaratmış olacaktı. "İçtimaî sigortalara ve bunula ilgili hizmetlere ait mevzuatı bilhassa aralarındaki karşılıklı münasebetler bakımından topluca gözden geçirmek ve bunlar hakkında tavsiyelerde bulunmak vazifesiyle 1941 Haziranında Beveridge'in reisliğinde toplanan Nezaretler arası komisyon Nezaretsiz Nazır Mister Arthur Greenwood tarafından bu işe memur edilmiş alâkadar nezaretlerin mütehassıs memurları plânın hazırlanmasında teknik ve idarî müşavir sıfatıyla Komisyon Reisine yardım etmişler ve yüksek siyaset meseleleri üzerinde yapılacak tavsiyelere memurların iştirâk etmeleri doğru görülmiyerek raporun Beveridge tarafından imzalanması ve onun kendi mütalaâsından ibaret kalması Hükümetçe istenmiştir.

İngiltere'de harbten sonra yoksulluğu kaldırmak gayesini güden Beveridge plânı, fertlerin bütün ömürleri boyunca geçim kaynaklarını emniyet altına almak esasına dayanmaktadır. İçtimaî emniyet dediğimiz bu geçim teminatı nedir? Beveridge bu tabirden ne kastedtiğini şöyle izah ediyor: "*İçtimaî emniyet; işsizlik, hastalık veya kaza yüzünden kesilen kazancın yerini tutacak, ihtiyarlıkta tekaütlüğü mümkün kılacak ferdî bir başka şahsın ölümü yüzünden yardımsız kalma haline karşı koruyacak ve doğum, ölüm, ve evlenme gibi hallerle ilgili fevkalâde masrafları karşılayacak bir gelirin teminat altına alınmasıdır. İçtimaî emniyet her şeyden evvel asgarî bir hadde kadar gelir emniyetini ifade eder. Fakat ferde bir gelir temini, çalışıp kazanmayı inkıtaa uğratan halin bir an önce sona erdirilmesine matuf tedbirlerle birlikte tatbik olunmalıdır.*

İçtimaî emniyetin unsurları gözden geçirilecek olursa bunların umumiyetle çoktan beri içtimaî sigortalar ve yardımlarla karşılanmakta olan ihtiyaçlara tekabül ettiği anlaşılır. Filhakika İngiltere'de daha Kiriçe Elizabet zamanından beri (XVI. inci asır) birçok tadilâtle tatbik edilegelen fıkara kanunu, 1897 de vazolunarak sonraları bütün iş sahalarına teşmil edilen iş kazaları tazminatı kanunu, 1912 de mer'iyete giren mecburî sağlık sigortası kanunu, 1912 de yalnız altı meslek gurupundaki işsizlik haline karşı tatbikına başlanan ve 1920 de şumulü umumileştirilen işsizlik sigortası kanunu gibi kanunlarla bu sahada birçok tedbirler alınmış bulunuyor. Bunlardan başka 70 yaşını bulmuş muhtaç ihtiyarlar için aidatsız tekaüt hakkını tanıyan 1908 kanunu, ihtiyarlar, dullar ve yetimlere aidat mukabilinde maaş tahsisini kabul eden 1925 kanunlarıyla işsizlik sigortasının kifayetsizliğini işsizlere yardım esasiyle telâfi eden 1934 işsizlik yardımı kanunu mühim birer adım teşkil etmekte, fıkara kanunu tatbikatında vücuda getirilen yenilikler, meccani tıbbî hizmetlerin ve mekteplerde ve mektep dışında çocuklara gösterilen yar-

dımların genişletilmesi ve nihayet bir takım karşılıklı yardım cemiyet-riyle hayat sigortlarının gittikçe inkişaf eden faaliyetleri yoksulluktan masuniyet diyebileceğimiz bir ideale doğru küçümsenmiyecek hamleler ifade etmektedir. Fakat şurası muhakkaktır ki İngiltere'de içtimaî sigorta ve yardım işlerinin aksayan ve tamamlanması çok lüzumlu olan tarafları ve zayıf cepheleri vardır. Elde mevcut olan imkânların yoksulluğu ortadan kaldırmak gayesine çevrilerek seferber edilmesini ileri süren Beveridge servetin dağıtımında yapılacak bir düzen sayesinde yoksulluğu tamamaen bertaraf etmenin mümkün olduğu kanatini plânının hareket noktası olarak ele almıştır Beveridge diyor ki: İngiltere'nin başlıca sanayi merkezlerinde geçim şartları üzerinde 1928-1927 yılları arasında yapılan içtimaî etüdler camianın gelir kaynakları yekûnunun yoksulluğu ortadan kaldırımağa kâfi bulunduğunu isbat eder. Beveridge bazı tetkiklere dayanarak yoksulluğun daha harpten önce kolayca bertaraf edilebilmesi için camianın iktisadî kaynaklarının elverişli olduğunu ve yoksulluğun sadece onu önlemek zahmetine katlanmamaktan ileri gelen lüzumsuz bir skandal teşkil ettiğini ileri sürüyor ve şöyle diyor:

1 — *Bugün modern sanayiın inkişaf ettiği memleketlerde çalışıp kazanma kabiliyetinin muhtelif sebeplerle kaybedilmesinden doğan ihtiyaçlara karşı İngiliz mevzuatının temin ettiği yardımlar dünyanın başka memleketlerinde eşine güç tesadüf edilebilecek bir mükemmeliyet arz etmekle beraber tıbbî yardımların bir hak olarak devamının ve bundan istifade edebilen şahıs zümrelerinin mahdud oluşu bakımından İngiliz sistemi başka memleketlere nazaran geri bulunmakta doğum halinde ve defin masrafları için yapılan yardımda ve bilhassa iş yüzünden kazaya uğramaları halinde verilen tazminat miktarlarındaki kifayetsizlik göze çarpmaktadır.*

2 — *Bugün İngiltere'de tatbik edilen içtimaî sigorta ve bununla ilgili hizmetler birbirleriyle hiç irtibatı olmayan ve başka başka prensiplere dayanan muhtelif organlar tarafından idare edilmekte ve başarıların değerli hizmet fazla masraf külfetle ve birbirinin tamamen aynı olan haller karşısında bile farklar gözetilmek suretiyle tatbik edilmekte ve ortada bütün bunları haklı ve mazur gösterecek hiçbir sebep de bulunmamaktadır. Görülüyor ki Beveridge her şeyden evvel içtimaî emniyeti yeknasaklaştırmak ve daha ziyade şümullendirmek istiyor. Onun fikrine göre vatandaşlar arasında içtimaî emniyetin şümülüne dahil olup olmamaları veyahut aynı vaziyetlerde başka başka şartlarla faydalanmaları noktasından gözetilen mânasız farklar kaldırılmalıdır. Beveridge'in haklı olduğunu şu izahlarla biraz daha açıklamak ve aydınlatmak kabil olacaktır:*

İngiltere'de içtimaî sigortalar içtimaî yardım ve umumiyetle içtimaî hizmetler gaye birliğinin icabettirdiği yeknasaklıktan mahrum, karmakarışık bir haldedir. Bütün bu hizmetleri bir tek idarenin salâhiyet ve mes'uliyeti etrafında toplamak, vatandaşların bu hizmetlerden istifade imkânlarını yeknasak ve adilâne kaidelere bağlamak ötedenberi bir ihtiyaç olarak hissedilmekte ve bu yönde ileri sürülen şiddetli tenkitlerle geniş ölçüde bir reformun esasları hazırlanmakta idi.

Bu arada içtimaî sigortaların müteferik müesseseler elinde yeknasak esaslardan mahrum olarak idare ve tatbik edilmesi yerine bunların birleştirilmesi ve aralarında bir koordinasyon kurulması lehinde bir cereyan öteden beri kuvvetlenmektedir. İçtimaî sigortaların böylece birleştirilmesine tarafatar olanlardan bir kısmı bugün mevcut teşkilâtın arasında bir ahenk tesis edilmesini ve selbî ihtilâfları, tedahülleri bertaraf eden, idare masraflarından tasarruf imkânı veren küçük çapta bir ıslâhatla iktifa edilmesini ileri sürenler olduğu gibi, bu hususta içtimaî sigortaları daha esaslı bir tevhide tâbi tutmayı Devlet mürakabesinin daha müessir bir surette işlediği tek bir müessese tarafından bu sigortaların tatbikini isteyenler de vardır. Bu fikre taraftar olanlar alâkadarların içtimaî hizmetlerden faydalanmak için başka başka müesseselere başvurmak mecburiyetinde kalmalarını ve hiçbir haklı sebebe istinad etmeyen farklı muamelelere tabi tutulmalarını mahzurlu görürler. Filhakika tam bir birleştirme lehinde ileri sürülebilecek bazı kuvvetli deliller vardır:

1 — *Hususî sigorta ve yardım müesseselerinin* kemmiyet ve keyfiyet itibariyle ihtiyacı tamamiyle karşılayamadıkları ve verimli ve tasarruflu bir idareye muktedir olmadıkları hallerde Devlet müdahalesi zaruridir. Devlet mürakabesinin kuvvetlendirilmesi hizmetin daha iyi yapılıp yapılmadığını daha isabetli bir surette aydınlatacak ve hizmetin ihtiyaca uymadığı hallerde bu uygunluğun Devletçe temin ettirilmesine imkân verecektir.

2 — *Ayrı ayrı müesseseler tarafından yapılan hizmetlerdeki tedahüller* aynı iş için sarf edilen emek ve masrafların tekerrürü ancak birleştirilmiş ve devletleştirilmiş bir tek müessese vasıtasıyla tahakkuk ettirilebilir.

3 — *Malûm bir hakikattir ki sigortaların sayısı* ne kadar yüksek tutulur ve teminat altına alınan rizikolar ne kadar büyük adetlere dayanırsa hesaplar da o nisbette isabetli ve güvenilmeye değer bir mahiyet alır. Sigortanın mükellefiyetlerini primlerle denkleştirmek hataları asgariye

indirmek ve merkezî bir ihtiyat fonu ile daha iyi bir malî istikrarı temin etmek o nisbette kolaylaşır.

Uzun zamandan beri İngiltere'de birçok ekonomistlerin müdafaa ettiği bu birleştirme ve devletleştirme cereyanı en sarîh ifadesini Beveridge plânında bulmuş ve plân bu cephesiyle birçok haklı tenkitlerin ve temennilerin belirttiği ihtiyacı karşılamıştır.

Üzerinde uzun zaman çalışanların bile kolay anlıyamıyacakları kadar çetrefil olan İngiliz içtimaî hizmetleri beş gurup halinde müta-lâa edilebilecek aykırılıklar göstermektedir:

1 — *Alâkadarlara temin edilen hak ve menfaatlerin miktarı* itibariyle birtakım farklar vardır ki bunları haklı ve mantıkî bir surette te izaha imkân görülemez.

Hiç çalışamıyacak derecede malûl olan bir kimse millî sağlık sigortasının şumulünden faydalandığı takdirde 10 s. 6 d. aldığı halde aynı şahsın harb sebebiyle malûl kalmış bir sivil veya asker olarak hak kazandığı irat miktarı 37 s. 6 d. kadar yükselir. Eğer iş yüzünden kazaya uğramışsa alacağı para ücretle mütenasip olmak üzere azamî 35 s. ibarettir. Millî sağlık sigortasına göre geçici bir hastalık devresi zarfında 18 şilin, eğer hava taarruzları neticesinde yaralanmışsa 35 şilin verilir. İşsizlik sigortasına göre 16 yaşında bir işçi ziraat sahasında işsiz kaldığı müddetçe 5 şilin, sanayide 6 şilin alır. Aynı şahıs işsizlere yapılan sosyal yardımdan ihtifade etmek vaziyetinde bulunduğu takdirde bir aile yanında bulunuyorsa 10 şilin ve yalnız başına yaşıyorsa 17 şilin 6 peni alır. Görülüyorki burada ödediği aidat mukabilinde işsizlik sigortasına hak kazanan kimse hiçbir aidat ödemeksizin sosyal yardımdan istifade eden kimseye nazaran daha az elverişli vaziyette bulunmakta ve aynı ihtiyacın başka başka suretlerle karşılanmasındaki gayri makûl farkın adaletsizliği bir tarafa bırakılsa bile her halde sosyal yardımın sosyal sigortadan daha üstün bir himaye temin etmesindeki mahzur aşikâr bulunmaktadır.

Hava taarruzu neticesinde muvakkaten çalışmıyacak hale düşen bir çocuk çalışmamazlığın devamı müddetince 17 şilin 6 peni almakta, buna mukabil hastalık sebebiyle muvakkaten çalışmıyacak duruma düştüğü takdirde bu müddet zarfında 18 şiline hak kazanmaktadır. Halbuki yukarıda işaret ettiğimiz gibi büyükler için vaziyet bunun aksinedir. Yani alelâde hastalık vaziyeti hava taarruzu neticesindeki sakatlığa nazaran daha az bir himayeyi icabetirmektedir.

Yine bu arada zikre değer bir aykırılık olarak şunu da kaydede-
Aile babası olan bir işçi bir mühimmat fabrikasında infilâk neti-
cesinde tam malûliyete uğrarsa, aileye verilecek gelir 46 şilindir. Fakat
aynı malûliyet hava akını sebebiyle vukuu bulmuşsa 64 şilin ve 7 peniyi
biliriz:

2 — *Cinsiyet farkından doğan aykırılıklar:*

Umumiyetle kadınlar için temin edilen yardım ve sigorta menfaat-
leri erkeğinkine nisbetle daha aşağı hadler göstermektedir. Kadın ve
erkek işçiler arasında gözetilen bu fark işsizliğe karşı yapılan sosyal yar-
dımlarda ihtiyarlık sigortasında asgariye inmekte buna mukabil hava
akınları tesiriyle tam malûliyete uğrayanlara yapılan yardımlarda aza-
mî haddini bulmaktadır. Hava akınlarında malûl kalan erkeğe 37 şilin
6 peni kadına ise 27 şilin 6 peni verilmektedir. İş kazası tazminatı bahsinde
kadınla erkek arasındaki fark bir taraftan işçinin ücretine diğer taraftan
aile durumuna tâbidir. Ailevî mes'uliyeti bulunmayan aynı ücreti alan
erkek ile kadın arasında herhangi bir fark yoktur. Bununla beraber
kadın işçilerin nafakası ile mükellef oldukları çocukları bulunması
halinde tazminata ilâveten munzam tahsisat verilmesi ancak kazanın
ölümü mucibolması şartına bağlıdır. Kaza yüzünden malûl olan erkek
çocuklarının sayısına göre 46 şiline kadar irat aldığı kadının ailevî mü-
kellefiyeti ne olursa olsun 35 şilini geçmez. Gerçi bu farkı ihdas eden ka-
nun vazı, çocuğuna bakmakta olan kadının kocasının ölümü dolayısıyla
dulluk iradı almakta olduğunu bir faraziye olarak kabul etmekte ise de
bu faraziye her zaman için hakikate uygun değildir. Çünkü dulluk iradına
istihkak kesbetmek için lâzım gelen şartları haiz olmayan kadınların va-
zietleri bu karinenin dışında kaldığı gibi gayri meşru çocuğuna bakmakta
olan kadınların da dulluk iradı almamakta oldukları göz önünde tutul-
mamıştır.

3 — *Alâkadarların yaşları itibariyle gözetilen farklara gelince:*

Çocuk ve genç mefhumlarını birbirlerinden ayırd eden hudut
hakkında müşterek bir ölçü mevcut olmadığı gibi bir gencin de reşit
ve kâhil bir insan olarak telâkki edilmesi için esas tutulan yaş değişmek-
tedir. İşsizlik sigortası ile dullar ve yetimlere tahsisat bağlanması hakkın-
daki esaslara göre çocukluk 14 yaşında nihayet bulur, çocuk mektebe de-
vam ettiği takdirde 16 yaşına kadar çocuk hükmüne tabi tutulur. İş ka-
zası tazminatı bakımından çocukluk 15 yaşına kadar devam eder. Vazi-
fe sırasında ölen bir askerin çocuğu 16 yaşına kadar çocuk hükmünde olup
tahsili devam ettiği takdirde 21 yaşına kadar çocuk sayılır. Genç tâbiri
işsizlik sigortasında 16-21 yaşları arasındaki devrede bulunanları ifade

eder. Hava akınları yüzünden malûl kalanlara verilen tazminat bakımından genç tabiri 15-18 yaşları arasındaki çocuklar hakkında kullanılır.

4 — *Medenî hal itibariyle gözetilen farklar:*

Sağlık sigortası evli kadınlara evli olmayanlara nazaran daha az hak bahsettiği için şiddetle tenkit edilmekte ve bu sigorta gayri meşru münasebetlere prim vermekle itham olunmaktadır.

Halledilmeye muhtaç noktalardan biri de kanuni bir evlenme ile birleşmemiş filî zevcelerin vaziyetidir. Ordu mensupları için evlilik rabıtası olmayan eşler de hali hayatta zevce hükmünde tutulur. Fakat askerinin maktul düşmesi halinde, evli olmayan eşi 11 şilinden fazla alamaz. Halbuki evlilik rabıtası bulunan kadın 25 şilin ve 6 peni alır. İşsizlik için yapılan sosyal yardım sistemi kanunu ve kanun dışı eşler arasında hukuk itibariyle bir fark gözetmez. İşsizlik sigortası ise, işsizlik tazminatı alan şahsa iktisadî bakımdan tabi bulunan reşit bir ferdi fakat yalnız bir ferdi zevce gibi telâkki eder. Böylece kanun dışı bir eşe himaye temin etmekle beraber birden fazlasını himaye etmez. Halbuki hava akınlarında ölen veya yaralanan subayların evli olmaksızın beraber yaşadıkları kadınlara hiçbir hak tanınmamaktadır. Bununla beraber bu husustaki mevzuatı hazırlayanlar erkekle kadının kanunî bir bağ olmaksızın birlikte yaşamaları imkânını gözden uzak tutmuş değillerdir. Filhaki hava akını neticesinde ölen bir şahsın karısı kocasından irat almakta iken nikâhlanmaksızın karı koca gibi yaşayacak olursa yeniden evlenmiş gibi irat hakkını kaybeder.

5 — *İdarî aykırılıklar*

İdarî aykırılıkların vatandaşı en çok şikâyete sevkedeni sosyal yardım işlerinde vazifedar merciler arasındaki lüzumsuz vazife ve salâhiyet ayrılıklarıdır. İşçiye işsizlik halinde yardım eden teşkilât tıbbî yardım teminine salâhiyetli olmadığı için alâkadar şahıs bir başka teşkilâta daha baş vurmaya mecbur kalır. Bu vazife ayrılığı başka güçlükler de ihdas etmektedir. Meselâ yardım olarak verilecek maddeninin gıda maddesi veya ilâç olmasına göre bunun için müracaat edilecek teşkilât değişecektir. İlâç mı yoksa bir nevi gıda maddesi mi olduğu kestirilemeyen birtakım maddeler üzerinde merci ihtilâfı baş göstermektedir.

Körlere ve ihtiyarlara yapılacak yardım hakkındaki mevzuat öyle birbirine girift bir şekil almıştır ki tatbikatta bundan şöyle garip bir netice doğar: İhtiyar âmâ şahıs erkekse 65-70, kadınsa 60-70 yaşları arasında hem körler için ve hem ihtiyarlar için bağlanan iratların her ikisini birden alır. Halbuki bu yaşlardan evvel ve sonra bunlardan yalnız birisini alır.

Yardıma liyakatin, bağlanacak yardım tahsisatının istihkak şartını teşkil eden gelir tahkikatı usulleri de lüzumsuz değişiklikler göstermektedir. İşsizlik halinde yapılan sosyal yardım ve mütemmim ihtiyarlık tekaüdiyesi için istihkak şartını vücade getiren gelir tahkikatı usulü başka, aidatsız ihtiyarlık tekaüdiyesi için usul yine başkadır.

Bu ittiratsızlıklar pek çok taaddüt ettirilebilir. Şurası muhakkaktır ki muhtelif yardım ve sigorta mevzularının aralarında olan bu gayri tabii farklar, aynı zamanda her bir mevzuun kendi bünyesi içinde de mevcuttur.

Mesela hava akını neticesinde yaralanarak malûl kalan bir kimseyi nazara alalım, acaba bu şahsa geçici malûliyet devresinde verilen tahsisat mı, yoksa bu malûliyetin daimî mahiyette olduğu tesbit edildikten sonra bağlanacak irat mı daha yüksek olmalıdır? Tatbikatta buna verilecek cevap bir hal müstesna olmak üzere daimî malûliyet iradının muvakkat malûliyet tahsisatından fazla olduğu merkezindedir. Fakat bu suretle daimî malûl kalan bekâr kadının iradı birden bire 6 peni birden düşmektedir. Bunun mâkul bir sebebi yoktur. Asker ailelerine aile babasının hayatında ve malûliyetinde ve ölümü halinde yapılan yardımlarda da mantıksız artma ve eksilmeler vardır. İngilterede'ki içtimai hizmetlerin bu kargaşalığı ve ölçüsüzlüğü karşısında beliren temayül şu olmuştur:

Cemiyet hayatının icabı olarak ferdin mâruz kaldığı rizikolardan ve ihtiyaçlardan her biri kendine mahsus bir teminata bağlanmalı, fakat bütün bu hizmetler devletçe muayyen bir standarda göre ayarlanarak aralarında ahenk ve adalet münasebeti tesis edilmeli, idarî salâhiyetler hizmeti kolaylaştıran, masrafı azaltan müessir bir şekle sokularak devletin sıkı müdahalesi altında tanzim ve idare edilmelidir.

İşte Sir William Beveridge'in raporuna mevzu teşkil eden içtimai hizmetler hakkında genel müşahede bu merkezde idi.

HARP SONRASI İŞSİZLİĞİ TEHLİKESİ

İngiltere'de geçen harbten sonra baş göstermiş olan işsizlik kütlelerin büyük bir endişesine mevzu olmuştur. Harbin İngiltere ve dünya iktisadî bünyesinde yaptığı tesirler işsizlerin sayısını korkunç derecede artırmış ve İngiltere'de 1850 den beri 1,7% ile 11,9% arasında seyretmek üzere konjonktür hareketlerine muvazi bir surette değişiklikler gösteren işsizlik nispeti, geçen harpten sonra 1921 de 14 8% ve 1922 de 5,2% ye ka-

dar yükselmiştir. Bu hal hükümeti kütlelerin tatmin edilmesi zarureti karşısında bırakarak büyük malî mükellefiyetlere sevk etmiştir. İşsizliğin genel iktisadî şartlarla ve şahsî âmillerle izahı kabil diğer sebeplerine nisbetle harble ilgili olan sebepleri hükümetleri büsbütün güç duruma sokacak bir hususiyet göstermektedir. Harbin doğurduğu ruhî haletle kitlelerin bedbinleştiği şartlar altında, her türlü mesuliyeti hükümet iktidarına yüklemek temayülü tehlikeli olmak istidadındadır. Harbin hükümetce muayyen hâkim bir zümrenin şu veya bu maksat ve menfaatine hizmet etmesi ve harbe girilmesinden hükümetin mes'ul tutulması hakkındaki kanaatler, harbin fedakârlıkları ile yıpranmış bedbin kitleleri tatmin etmek mecburiyetinde olan iktidar makamlarını endişeye düşürecek mahiyettedir. Bu sebeple ikinci dünya harbi de aynı mukadderatın tehdidi karşısında harp sonrası işsizliği tehlikesine çare bulmak ihtiyacını telkin etmektedir. *Bugün harp sonrasında işsizlik âfetinin tekerrür edeceğinden hemen kimsenin şüphesi yoktur. Memleketin servet kaynakları zayıflamış ve genel olarak halkın iştirak kuvveti harbin tahripkâr ve kısırlaştırıcı tesirleriyle azalmıştır. Milletin bir kısım iş kuvveti kemmiyet ve keyfiyet itibariyle istihsal kuvvetini kaybetmiş, Gençler tahsil ve meslekî yetişme imkânından mahrum kalmışlardır. Fabrikalar bombardımanlar neticesinde tahribata uğramış ve esasen böyle tahribat bulunmayan hallerde de yıpranmış ve muhtaç olduğu bakım ve idame şartlarından istihsal kudretinden mahrum kalmıştır. Hepsinden daha mühim olarak yabancı memleketlerin harp faciaları yüzünden uğradığı mahrumiyetler neticesinde satın alma kudreti azalmaktadır. Harp sonrasında dış pazarlar canlılığını birçok bakımlardan kaybetmiş olacaktır. Ağır vergilerin, para istikrarsızlıkları ile kredi daralmalarının tesirleri iş ve teşebbüs imkânları üzerinde kötü neticeler bırakmaktan hali kalmıyacak ve terhis edilen ordulardan serbest kalan milyonları çekecek bir iş talebi bulunmayacak ve bulâsa harp sonrası için işsizlik kaçınılmaz bir hal alacaktır.*

Alınacak önleyici tedbirler ne kadar müessir olursa olsun, işsizliğe karşı sadece manialar koymaya çalışmak kâfi değildir. Onun tesirlerini hafifletecek tedbirlere yani işsizlik rizikosunu karşılayan işsizlik sigortası ile diğer içtimaî yardım hizmetlerine hız vermek lâzımdır. Pek tabii olarak işsizlere dahi bu yardımlar sağlanırken çalışan unsurların malûliyet, ihtiyarlık, hastalık, ölüm gibi hallere karşı iktisadî emniyetlerinin düşürülmesi büsbütün zaruri ve mühim bir mahiyet almaktadır.

Harb sonrası plânları harp içerisinde hazırlanırken elbette muharip memleketlerin psikolojik şartları gözden uzak tutulamaz, veplânların harip memleketlerin psikolojik şartları gözden uzak tutulamaz ve plânların

esas gayelerini tesbit edenler, insanların harbin kazanılması fikri karşısındaki tavırları üzerinde tesir yapmak ve muharip devletlerin maksatlarına uygun düşünce ve imanlar yaratmak için kitle psikolojisine dayanan bir taktik kullanmak mecburiyetinde kalırlar.

Birinci Dünya Harbi, devam ettiği müddetçe her iki muharip zümrünün propagandası tarafından mukaddes bir mücadele olarak tanıtılmaya çalışılmış, harb uğrunda fedakârlığa dâvet edilen milletlere, bu harbin sonunda er geç muzaffer olması mukadder olan (haklı) ların lââyık buldukları refah ve saadet vadedilmişti Halbuki 1918 mütarekesinin arkasından gelen sulh muahedeleri galiplere dahi lââyık olduklarını sandıkları nimetleri getirmemiş, âdeta her iki muharip tarafın da haksız ve cezaya müstehak olduğunu ispat eden tarih, galip ve mağlupları hep birden hayal sukutuna uğratmıştı. Harbin sona ermesiyle beraber işsiz kütlelerine inkılâb eden ordular büyük sanayi memleketlerinin siyasi emniyetini tehdide başlamış, harb yüzünden devletlerin malî imkânları daralmış, dünya piyasasının istihsal unsurlarına hayat veren iştira kuvveti zayıflamış, galip devletler bir taraftan sulh masasında tazminata mahkûm ettikleri mağlup devletlere diğer taraftan malî yardımda bulunmaya ve onları yeniden (iyi müstehlik) ve (itibarlı müşteri) haline getirmeye teşebbüs etmişlerdi. Harpten yalnız muayyen sınıfların faydalandığı kanaati sınıf mücadelesini körüklemiş ve bu tezatlı şartlar, dünya yeni bir harbe sürükleninceye kadar sürüp gitmişti.

Birinci dünya harbinin neticesinde doğan bu hayal sukutunu bugün ikinci dünya harbinin muharip milletlerden büyük gayret ve fedakârlıklar istediği bir sırada henüz iş başında olan nesillerin hafızasında bütün acılığı ile yaşamakta, ve bu hakikati bilen devletler insanların mücadele kabiliyetini ve çalışma azmini canlandırmak için onlara tatlı vaatler ve mantikî ümitler sunmak zaruretinde bulunmaktadır.

Birinci dünya harbinin neticelerinin tekerrür etmiyeceğini ve bu neticelere âmil olduğu farzedilen hataların yerine, her şeyi önceden düşünüp halleden plânların ikame edileceğini söylemek bugünkü şartlar karşısında siyaset adamlarına lüzumlu görünen bir tedbir olmuştur. Harbten sonra, gerek beynelmilél sahada, gerek milletlerin iç nizamında içtimaî adalet esaslarının hâkim olacağı fikri, harb sonu plânlarında ümit telkin elici bir ifade bulmakta, harb gayretlerine var kuvvetiyle iştirak etmek mevkiinde olan fakir halk sınıflarına zaferin nimetlerinden hisseler vadedilmektedir.

Beveridge raporunda bu psikolojik noktayı plânın esasına yapılabilecek itirazlara cevap verirken, şöyle izah ediyor:

"Bazıları da vardır ki sosyal sigortayı yeniden düzenlemeyi ve daha iyi bir sulh dünyası için plânlar yapmayı arzuya değer bulduklarını, fakat bütün bu gibi endişelerin bir tarafa atılması lâzımgeldiğini ve İnterenin ancak bu suretle bütün kuvvetini harbin icabettirdiği vazifelere teksiş edebileceğini söyleyeceklerdir.

İngiltere ve mütteliklerinin karşılaştıkları vazifenin müstaceliyetini veya çetinliğini tebarüz ettirmek için fazla söze lüzum yoktur. Birleşik milletler ancak bugünkü mücadeleden galip çıkabilmekle dünya üzerinde hürriyet, saadet ve şefkatin sağ kalabilmesini temin edebileceklerdir. Ancak her vatandaşın harb maksatları üzerinde teksiş edeceği azamî gayreti elde etmek suretiyledir ki erken bir zafer kazanmayı ümit edebileceklerdir. Fakat bu hal şu üç vakıayı değiştirmez:

1 — Zaferden maksat, eskisine nisbetle dahaiyi bir dünyada yaşamaktır.

2 — Vatandaşlar hükümetin, zamanı gelince daha iyi bir dünya için icabeden plânları tatbika hazır bulunacağını bilirlerse, harb gayretlerine daha sıkı sarılabilirler.

3 — Eğer bu plânların zamanında hazır olması lâzımsa bunlar şimdiden hazırlanmalıdır.,,

Hulâsa harb sonu plânlarının vatandaşları nikbinleştirilmesi istenilmektir. Fakat aşırı nikbinliğin, zaferi kazanılmış saymaya ve harp gayretlerini gevşetmeye yol açacağı da taktir ediliyor. İngiliz Başvekili Mr. Churchil 21-mart-1943 de verdiği bir nutukta bu tehlikeli nikbinliğe karşı ikazda bulunmuş ve harp sonrası için hazırlanan plânların hükümetçe bir taahhüdü tazammun etmiyeceği noktasını hatırlatmaya lüzum görmüştür. Her halde şurası bir hakikattir ki harb zamanı şartları içinde sulh devresi için kati bir nizamın nasıl olması lâzımgelceğini isabetle sezmek ve sarih esaslar tesbit etmek mümkün olmasa bile, bu dünya büsbütün değişmeyeceğine göre, şimdiden bazı ihtimaller üzerinde durarak faydalı olabilecek tedbirler tasarlamak ve sulh devresine girerken hazırlıklı bulunmak hayatî bir zarurettir.

İçtimaî emniyet plânının başlıca karakteristik vasfı çalışıp kazanma kudretinin inkıtai veya bu sebepten zeval bulmasına karşı ve doğum, evlenme veya ölüm gibi haller yüzünden ortaya çıkan fevkalâde masrafları karşılamak üzere bir içtimaî sigorta sistemi olmasıdır.

Plânın başlıca hükümleri şöyle hulâsa edilebilir:

1 — Bu plân kazanç seviyesi ne olursa olsun bütün vatandaşlara şamildir. Yani muayyen bir haddin üstünde kazancı olan zengin vatan-

daşların dahi yoksulluğa düşebilecekleri ihtimal dâhilinde görülerek onlar da bu plânın himayesine alınmışlardır. Fakat plân vatanlaşların hayat tarzlarının hususiyetlerini göz önünde tutmaktadır. Plân kendisine tâbi şahısların ve çaresini gözettiği rizikoların şumulü itibariyle herkesi ve her hali çerçevesi içine alacak genişliktedir. Bununla beraber bu plânın tatbikatı, muayyen bir tasnife ve bu rejimden faydalanacak şahısların ihtiyaç ve iktidarları bakımından birbiriyle olan farklarının hesaba katılmasına istinad eder.

2 — İctimaî emniyet bakımından memleket nüfusu çalışma yaşında dört grup, çalışma yaşı dışında yani henüz çalışma yaşına gelmemiş veya bu yaşı geçmiş iki grup olmak üzere altı gruba ayrılmaktadır:

a) Müstahdemler yani normal meşgalesi bir hizmet mukavelesiyle başkasının işinde çalışmaktan ibaret olan kimseler.

b) İş verenler, tüccarlar, her türlü serbest işçileri de ihtiva etmek üzere diğer kazanç erbabı.

c) Ev kadınları (çalışma yaşındaki evli kadınlar)

ç) Çalışma yaşında olup da kazanç getiren bir işte çalışmıyanlar.

d) Henüz çalışma yaşına gelmemiş olan çocuklar.

e) Çalışma yaşını geçmiş mütekaitletler.

3 — Bu gurupların altıncısı tekaüt iradı alacak, beşinci gurup ise çocuk yardımı tahsisatından faydalanacaktır. Çocuk yardımları Devlet hazinesi tarafından ödenecektir. Çocuklara bakmakta olan ana ve baba sigorta yardım veya iradından istifade etmekte olduğu taktirde çocuk yardımı bütün çocuklar için, diğer hallerde birinci çocuk müstesna olmak üzere yalnız diğer çocuklar için verilecektir. Diğer dört gurup tabi buldukları şartların mahiyetine uygun bir emniyete kavuşturulmak gayesiyle sigorta edileceklerdir. Bütün bu guruplara dâhil her vatandaş umuma şamil tedavi ve yeni bir mesleğe alıştırmaya yardımlarından istifade edecekler, ölenlerin cenaze masrafları da sigorta ile karşılanacaktır.

4 — Birinci, ikinci ve dördüncü gruba dahil her şahıs bir tek sigorta karnesinin üzerine yapıştırılacak sigorta pullarıyla karşılanan bir aidat ödeyeceklerdir. Bu aidat her hafta veya birkaç haftada bir ödenecektir.

Birinci grupta bulunanlar için sigorta pulu yapıştırmak ve müstahdemin ücretinden ona düşen hisseyi kesmek üzere iş veren de aidat ödeyecektir. Aidat miktarı bir guruptan diğer guruba nazaran farklı olacak, temin edilen menfaatlere ve yardımlara göre değişecek, erkek için kadınlarinkinden daha yüksek olacak ve böylelikle üçüncü grup yani ev kadınları için yardımlara karşılık bulunacaktır.

5 — Aidat şartlarına bağılı olarak, birinci guruba dahil her şahıs işsizlik, çalışma kabiliyetsizliğı tazminatları ile tekaüt iradı alacak, tedaviden istifade edecek, öldüğü zaman cenaze masrafları verilecektir. İkinci gruptan olan şahıslar işsizlik tazminatından ve ilk 13 hafta zarfında ödenen çalışma kabiliyetsizliğı tazminatından başka bütün yardımlardan faydalanacaklardır. Birinci gruba dahil olanlardan yani işçi ve müstahdemlerden maada kimseler için işsizlik tazminatı yerine işe yetştirme tazminatı verilecek ve böylece bu gibilerin yeni geçim imkânları bulmasına yardım edilmiş olacaktır. Üçüncü grupta olan ev kadınlarına analık yardımı, dulluk ve ayrılık tahsisatı ile tekaüt iradına istihkak, kocalarının ödedikleri aidat mukabilinde temin edilmiştir. Ücretli bir işte çalışan ev kadınları analık yardımından başka doğumdan önce ve sonra çalışmayı bırakmalarını mümkün kılacak surette 13 hafta müddetle analık tazminatı alırlar.

6 — İşsizlik tazminatı, çalışma kabiliyetsizliğı tazminatı ve bir intikal devresini müteakip bağlanacak tekaüt iratları ve yetleştirme tazminatı alâkadarın kazanç miktarı ne olursa olsun, aynı miktarda olacaktır. Bu miktar normal hallerde geçim için zarurî olan gelir miktarına tekabül edecektir. Kocasını ile kazanç getiren bir işte çalışmayan karısına müşterek bir irat verilecektir. Erkek evli olmadığı taktirde veya kadın kazanç getirir bir işte ise daha küçük bir had üzerinden tek şahıs iradı verilecektir. Bir erkek evli olmamakla beraber, kendisine iktisadî bakımdan tabi bulunan, bir kimsesi varsa, bu kimse için ayrıca bir tabi tahsisatı bağlanacaktır. Kazanç getirir bir işte çalışan ev kadınlarına çocuk dünyaya getirmeleri halinde analık yardımı olarak verilecek para, işsizlik veya çalışmamazlık halinde ödenecek tazminat miktarından daha fazla olacaktır. Bu kadınlar işsizlik veya çalışmamazlık hallerinde daha az bir tazminat alacaklardır. Dul kalan kadınlara da muayyen bir miktar üzerinden dulluk tazminatı verilecektir. Bu istisnalar bir tarafa bırakılacak olursa erkeklere ve kadınlara verilecek tazminat ve yardım miktarları arasında hiçbir fark gözetilmeyecektir. İş kazasından veya meslek hastalığından ileri gelen çalışmamazlık halleri ilk 13 hafta zarfında diğer çalışmamazlık halleri gibi aynı muameleye tabi tutulacaktır. Eğer çalışmamazlık 13 haftadan fazla sürecek olursa müsavi bir had üzerinden verilmiş olan çalışmamazlık tazminatı yerine iş arızası iradı bağlanacak ve bu irat bir asgarî, bir de azamî hadlerle mukayyet olmak üzere alâkadar kimsenin ücretiyle mütenasip bulunacaktır.

7 — İşsizlik tazminatı işsizlik hali devam ettiği müddetçe hiçbir gelir tahkikatına bağılı olmaksızın verilecektir. Fakat muayyen bir devre geçirildikten sonra, işsizlik tazminatı alan kimse bu tazminatı alabilmek

için muayyen bir çalışma ve yetiştirme müessesesine devam etmek mecburiyetindedir. Çalışmamazlık tazminatı hiçbir gelir tahkikatı ile mukayyet tutulmadan bu kabiliyetsizliğin devamı müddetince veya bunun yerine iş arızası iradı tavsiye olunan şekilde tedavi görmeyi veya kendisine meslek öğretilmesini kabul etmezse bu tazminat kesilecektir.

8 — İş kazası ve meslek hastalığı halleri haricinde bağlanacak iratlar çalışmamak, işten ayrılmış bulunmak şartıyla mukayyet olacaktır. Asgarî tekaüt yaşına geldikten sonra her zaman tekaüt iradı talep edilebilecektir. Asgarî tekaüt yaşı erkekler için 65, kadınlar için 60 dır. Tekauide esas olan bu yaş hadlerinden sonra da çalışmaya devam edecek olanların tekaüt iratları artırılacaktır. Hak mahiyetinde olan ve aidat karşılığında temin olunan tekaüt iratlarının plânda kabul edilen tam hadde çıkarılması için 20 yıllık bir intibak müddeti konulmuştur. Bu yirmi yıl zarfında tekaüt iratları yavaş yavaş artırılarak muayyen hadde kadar yükseltilecek, halihazırda tekaüt iradı almakta olanların durumu muhafaza edilecektir.

9 — Bakmakta olduğu çocuğu bulunmayan ve çalışacak yaşta olan dul kadınlara daimî irad bağlanmayacaktır. Bütün dul kadınlar için işsizlik ve çalışmamazlık tazminatına nisbetle daha yüksek bir had üzerinden muvakkat bir tazminat verilecek, bu muvakkat tazminat kesilir kesilmez, yetiştirme tazminatı verilecek, böylece dul kadına muayyen bir iş öğrenme fırsatı temin edilmiş olacaktır. Bakmakla mükellef olduğu çocuğu bulunan dul kadınlara çocuk yardımı tahsisatından ayrı olarak bir velâyet tazminatı verilecektir. Bu tazminat başka bir gelire muhtaç olmadan geçime yetecek miktarda olacaktır. Bu gün tekaüt iradı almakta olan dul kadınların durumu olduğu gibi muhafaza edilecektir.

10 — Sıhat teşkilâtı tarafından kurulacak Devlet sağlık servisi vasıtasıyla bütün vatandaşların her türlü ihtiyaçlarını karşılayan bir tedavi yardımı temin edilecektir. Arızalı vatandaşların tedaviden sonra yeniden işe alıştırılmaları için bundan istifade edebilecek durumda bulunan herkese şamil bir yardım tatbik olunacaktır.

11 — Bir İçtimaî Emniyet Nezareti kurulacak, ve bu nezaret içtimaî sigorta içtimaî yardım işleriyle serbest ve ihtiyarî sigortanın teşviki ve mürakabesi vazifesinden mesul olacaktır. Teşkilât bu maksatlara erişebilmek üzere lüzum hasıl oldukça bu sahalarda diğer hükümet teşkilâtının ve mahallî idarelerin bugün yapmakta oldukları işleri üzerine alarak kendi mesuliyeti altında tahakkuk ettirecektir.

İçtimaî Emniyet plânı birbirinden ayrı üç usulle gayesine varacaktır.

- 1 — Zarurî ve esaslı ihtiyaçları karşılayacak bir içtimaî sigorta,
- 2 — Bazı hususi hallere münhasır olarak millî yardım.
- 3 — Zarurî gelir teminatına ilâve olmak üzere ihtiyarî sigorta,

İçtimaî sigorta, sigortalı şahıslar tarafından veya onlar namına ödemesi mecburî aidatın önceden ödenmiş bulunması şartıyla, bu şahıslara, talep zamanındaki servetçe durumlarına bakılmaksızın, para ödenmesinin temini demetkir. İçtimaî sigorta bu üç usulden en ehemmiyetlisidir, plânda mümkün mertebe şümüllü bir şekilde tatbiki istihtaf edilmiştir. Fakat içtimaî sigorta gelir emniyetinin temini için en mühim vasıta olmakla beraber millî yardım ve ihtiyarî sigorta ile ikmal edilmeye muhtaçtır. Millî yardım veya Devlet yardımı diyebileceğimiz içtimaî yardım sigortanın şamil olmadığı bütün ihtiyaçları karşılayacaktır. Ferdin önceden aidat ödemiş olup olmadığına bakılmaksızın, fakat özel durumu göz önünde tutularak, geliri ve ihtiyacı tahkik edilip yardıma liyakati anlaşıldıktan sonra Devlet hazinesinden bir para ödenecektir. Millî yardımın geçim ihtiyaçlarını tatmine az çok kâfi olması icabederse de bunun sigortaya nisbetle daha az arzuya şayan olması ciheti ehemmiyetle göz önünde tutulmalıdır. Zira aksini kabul edecek olursak sigortalının meccanen elde edebilecekleri menfaatler için boşuna aidat ödemiş oldukları gibi mahzurlu bir fikre kapılmalarına sebebiyet verilmiş olur. Millî yardımın masrafları Devlet hazinesince ödenecek, idaresi ise içtimaî sigortalardan ayrı olmakla beraber İçtimaî Emniyet Nezareti teşkilâtına dahil olacaktır. Plânın gayesi içtimaî sigortalıyı genişleterek içtimaî yardımları gittikçe daraltmaktır. İçtimaî yardıma istihkakın şartı olarak alâkalı ferdin geliri ve ihtiyacı bakımından yapılacak tahkikatın yeknasak bir ölçüye dayanması tekilf edilmetkedir. Ayrıca grev veya lokavt yüzünden açıkta kalanlara yapılacak yardımlarla ödünç para yardımları ve aynî yardımlar üzerinde de durulmaktadır.

Devlet tarafından tanzim edilecek içtimaî sigorta ve millî yardım en basit ihtiyaçların ve genel rizikoların geçim seviyesine göre karşılanmasını ve ferde yaşamak için zarurî asgarî bir gelir teminini gözetiyor. Fakat bu mecburi sigortalıların dışında ihtiyarî sigortalılara da yer verilmesinde fayda vardır:

1 — *Genel rizikoları karşılarken asgarî maişet haddinin üstüne yükselmek ancak bu suretle mümkündür.*

2 — *Sigorta edilebilecek surette umumî mahiyet arzutmekle beraber mecburi sigortanın şümüline alınabilecek derecede genel ve yeknasak olmıyan bazı hallerin karşılanması da ayrı bir ihtiyaçtır,*

Muhtelif halk zümrelerinin hakiki kazanç ve masrafları başka başkadır. Asgarî haddin dışındaki bu hayat ve masraf standartlarını karşılayacak gelirler bulmak her şeyden evvel ferdin vazifesidir. Yani bu masraflara karşı imkânlar araştırmak ferdin hür intihabına ve daha sarîh olarak ihtiyarî sigorta müessesesine kalmıştır. Devlet fertlere asgarî geçim masraflarını temin ederken onların ferdi teşebbüs ve tasarruf fikirlerini sarsmayacak bilâkis teşvik edecektir.

İçtimaî emniyet plânının belkemiğini teşkil eden içtimaî sigorta mevzuunda Sir William Beveridge dikkate değer bir tezi yeniden ve daha şümüllü olarak müdafaa etmekte ve muhtelif içtimaî sigortalarn birleştirilmesini tavsiye etmektedir. Bu fikir İngiltere'de birçok iktisatçılar tarafından öteden beri zaman zaman ileri sürülmüştür. Bazı müellifler bütün diğer içtimaî sigortaların da sağlık ve işsizlik sigortaları gibi Devletleştirilmesine taraftar olmuşlar bu sigortaların Devlet elinde birleştirilmesiyle hem tasarruf temin edileceği hem de birçok idarî karışıklıkların önüne geçileceği ve muhtelif rizikolara ait hesapların büyük adetler kanununa göre daha az hatalı ve daha güvenilir bir hale geleceği fikri üzerinde durmuşlardır.

Aynı cereyan umumiyetle içtimaî sigortalara sigortalıların ödeyecekleri aidat miktarlarının ve buna karşılık temin edilen sigorta menfaatlerinin yeknasak olmasını, yani sigortalının kazanç miktarına göre değişmemesini müdafaa etmişlerdir. Aynı esasların plânda yer bulduğu görülmekte ve çalışıp kazanma imkânının kaybolması veya muvakkaten ortadan kalkması yüzünden yoksulluğa yer verilmemesi için mevcut içtimaî sigorta sistemlerinde şu üç değişiklik yapılması istenilmektedir.

1 — Bugünkü mevzuata göre hariç bırakılmış olan rizikolara da sigorta teşmil edilmelidir.

2 — Bugünkü mevzuata göre hariç kalmış şahıslara teşmil elilmelidir.

3 — Sigorta menfatleri daha yüksek hadlere çıkarılmalıdır.

Plânda içtimaî sigortanın dayandığı altı prensip bu gayelerin tatbik şeklini gösteriyor:

1 — Sigorta menfatleri, muayyen bir nisbet haddine göre müsavidir; işsiz veya malûl kalan yahut tekaüt olan şahısların bu suretle kesilen kazancının miktarı ne olursa olsun bütün bu şahıslara ödenecek tahsisat ve irat miktarı müsavî olacaktır. Yalnız iş kazalarına ait devamlı malûliyet tazminatlarının ücretle mütenasip olması kabul edilmiştir.

2 — Her sigortalıdan ve patronundan mecburi olarak kesilen sigorta aidatı kazançla mütenasip olmayacak, alâkadar kimsenin kazancı ne olursa olsun müsavi bulunacaktır. Yalnız iş kazası sigortası için patronlar, iş yerlerinin kaza riski ve ödedikleri ücret yekûnu ile mütenasip ayrıca bir aidat ödemekle mükellef tutulacaklardır.

3 — Sigorta tatbikatında verimi ve tasarrufu artırmak maksadiyle işin bütün idarî salâhiyet ve mesuliyeti bir tek organda birleştirilecek, bütün aidat bir tek içtimaî sigorta sandığına yatırılacak ve bütün para yardımları aynı sandık tarafından sigortalara ödenecektir.

4 — Sigorta menfaatleri kifayetli olacaktır. Her sigortalıya mümasil hallerde müsavi miktarda temin edilen menfaatlerin gerek miktar itibariyle gerek devam müddeti itibariyle kâfi olması ve alâkadarın serveti olmadığına isbatına hacet bulunmaması esastır.

5 — İçtimaî sigorta gerek şahıslar ve gerek onların ihtiyaçları bakımından geniş ve şamil olacaktır, ve sigortanın dışında kalması zarurî görülemeyecek derecede umumî ve yeknasak olan ihtiyaçlardan hiçbiri için Devlet yardımına veya ihtiyarî sigortaya lüzum bırakılmayacaktır.

6 — Sigortanın tatbikinde tasnife riayet edilecek, yani sigorta esas itibariyle birleşik ve şümüllü bir mahiyet taşımakla beraber, onun tatbikinde cemiyetin muhtelif zümrelerinin başka başka hayat tarzları nazara alınacak, işçilerin diğer kazanç sahiplerinin ve ev kadınlarının hususi vaziyetleri gözden kaçırılmayacaktır.

Burada "tasnif,, tabirinden maksat sigortanın sigortalı şahıslara ait sınıflardan her birinin ayrı ayrı şartlarına ve her bir sigorta sınıfı içindeki başka başka ihtiyaç ve şartlara uygun olarak tatbikidir. Şüphe yoktur ki sigortalıların teşkil ettikleri ayrı ayrı sınıflar, memleketteki iktisadî veya içtimaî sınıflara tekabül etmez. Sigorta plânı, servetleri nazara alınmaksızın, bütün vatandaşlar için birdir.,,

İçtimaî sigortaların herkese şamil olacağını gösteren bu tasnif Beveridge plânının mevcut sistemlerden tamamen ayrıldığı bir yenilik cephesini vücuda getiriyor. Mecburi mahiyetteki içtimaî sigortalar diğer memleketlerde olduğu gibi İngilterede de işçi ve alelûmum müstahdem zümrelerinin meslekî veya içtimaî risklerin neticelerine karşı korunmalarını gözetten bir müessese olduğu halde, bu plân mecburi sigortayı sây erbabının dışında kalan patron, tacir, ev kadını, mektep talebesi, emlâk sahibi gibi muhtelif vasıfta zümrelere teşmil etmektedir. İçtimaî sigortayı iktisadî bakımdan zayıf olması itibariyle hususi bir himayeye muhtaç bulunan sınıflara münhasır bırakılmıyarak genişletmekle hem yoksul-

luk tehlikesinin işçilerden başka vatandaşları da tehdit edebileceği noktasına işaret edilmek istenilmiş, hem de içtimaî sigortaları dâvasının sınıf mücadelesi şeklinden uzaklaştırılması düşünülmüş olsa gerektir. Esasen Beveridge, raporunun başaraflarında plânın hazırlanmasında rehber olan prensiplerden bahsederken "istikbal için yapılan tekliflerde mazinin tecrübelerinden tamamiyle istifade edilmekle beraber zümrevî menfaat mülâhazalarıyla bağlı kalınmıyacağını,, en başta gelen bir esas olarak kaydetmektedir. Patron ve tacir gibi zümreler, içtimaî sigortaya dahil edildikten sonra, Devlet memurları veya fikrî, işlerde çalışarak yılda 420 İngiliz lirasınla fazla ücret olan şahıslar hakkında mevcut istisnaların kaldırılması için yapılan tavsiye de çok tabii görülüyor.

İçtimaî sigortaların karşıladığı risk hallerine gelince, bir ferdin mâruz kalabileceği bütün kazanç arızaları, yeknasak ve umumî riskler bu sigorta ile temin edilmektedir. Şüphe yok ki sigortaya tabi her şahıs bütün risklere değil, bunlardan ancak kendi vafına uyabilen hallere karşı sigortalıdır. Meselâ, bir dükkâncı veya çiftçi işsizliğe karşı yahut kazanç getiren herhangi bir işle meşgul olmayan bir şahıs hastalık yüzünden kazancını kaybetmek tehlikesine karşı sigorta edilemez. Fakat herkesin muhtaç olduğu hususlar meselâ ihtiyarlıkta tekaüt maaşı, tıbbi yardım ve cenaze masrafları gibi ihtiyaçlara karşı aynı suretle sigortalıdır.

İçtimaî sigortanın menfaatleriyle karşılanması düşünülen haller plânda "ihtiyacın sekiz esaslı sebebi,, olarak isimlendirilmiştir. İçtimaî emniyetin tahakkuk edilmesi hususunla lüzumuna işaret edilmiş olan çocuklar için yardım tahsisatı ve iş kabiliyetini korumaya ve iade etmeye matuf tıbbî yardımları da hesaba katınca ferdin çok geniş ve mütenevvî ihtiyaçları karşılanmış bulunuyor. Bu ihtiyaçların hepsi sigorta ile temin edilmekte, ancak sigorta menfaatinin herhangi bir sebeple kâfi gelmediği veya esasen mevcut olmadığı hallerde millî yardım onun yerini tutmaktadır. Şimdi bu sekiz ihtiyacı, temin edilen menfaatlerle birlikte, kısaca gözden geçirelim.

1 — İşsizlik: Emeğiyle geçinen bir şahsın, çalışmaya kabiliyeti olup da iş bulamaması halinde işsizlik tahsisatı,

2 — Malûliyet: çalışma yaşında bulunan bir şahsın hastalık veya kaza sebebiyle kazanç getirecek bir işte çalışmak kabiliyetinden mahrum kalması halinde malûliyet veya iş kazası iradı,

3 — Geçim vasıtasını kaybetme: Maişetini temin için ücretli bir işte çalışmayan bir şahsın geçim vasıtasını kaybetmesi halinde onu münasip bir mesleğe hazırlamak için meslekî yetiştirme tahsisatı,

4 — Ücretli veya ücretsiz herhangi bir işten ihtiyarlık dolayisiyle tekaüt olanlara tekaüt maaşı (erkekler için 65 ve kadınlar için 60 yaşında tekaütlük hakkı tanınmakta ve bu yaştan sonra çalışmak isteyenlerin tekaüt maaşı arttırılmaktadır).

5 — Bir kadının evlilikten doğan ihtiyaçları,

a Evlenme halinde paraca yardım,

b) Doğum halinde paraca yardım, çalışan kadınlara doğumdan önce ve sonra muayyen bir devre için para yardımı.

c) Kocanın işsizlik, malûliyet veya tekaüt sebebiyle kazancının kesilmesi halinde kocaya verilecek tahsisata iştirak veya irat

d) Dul kalma halinde vaziyete göre değişen ve yeni duruma intibak için muvakat tahsisat, bakılacak çocuklar varsa velâyet tahsisatı yoksa, meslek öğretme tahsisatı,

e) Ayrılmala yani kocanın artık kadına bakmakla mükellef olmaması halinde, dulluk halinde olduğu gibi tahsisat.

f) Ev işlerini göremeyecek hale düşen kadınlara tedavi ile paraca

6 — Sigortalının kendisine veya bakmakla mükellef olduğu kimseye ait cenaze masraflarını karşılayacak para yardımı.

7 — Çocuklar için, eğer tahsilde iseler, 16 yaşına kadar paraca yardım.

Hastalık veya malûliyet halinde, gerek sigortalı ve gerek bakmakla mükellef olduğu kimseler için evde veya sıhhi müessesede tıbbî bakım ve tedaviden sonra işe hazırlama yardımı. Bu hallerin dışındaki diğer ihtiyaçlar, mecburî sigortadan hariç kalmakta, yangın, hırsızlık ve kaza tehlikeleri yahut meselâ tatil zamanları yapılan masraflarla tahsil masraflarının başka yoldan, şahsi basiret ve teşebbüsle karşılanması icabetmektedir.

Görülüyor ki insanın refah ve saadetinin maddî yapısını vücuda getiren unsurlar birer birer tetkik edilmiş, ve bu refah unsurlarından her birinin ziyana karşı ayrı ayrı tedbirler alınmış, birçok hallerde zararların tamiri kâfi görülmiyerek önlenmesine çalışılmıştır. Burada hatıra gelen bir suali cevaplandırmak icab ediyor. Acaba Beveridge plânında sigortaya mevzu olarak gösterilen riskler, sigorta edilebilir mahiyeti haiz midirler?

Plânın gözettiği haller, herhangi bir ihtimalin sigorta ile temin edilebilecek bir risk teşkil edebilmesi için lâzımgelen şartlara esas itibariyle uygundur.

Ancak böyle şümüllü bir sigortanın hesaplarını istinat ettireceği doğru geniş ve teferruatlı istatistik malûmatın bulunup bulunmadığı sorulabilir. Her halde vergi koymak iktidarını haiz bir Devlet otoritesiyle desteklenen mecburî sigortanın hesaplarında, serbest ve hususi sigortalar kadar katî ve dakik olması zaruri değildir. Bununla beraber Beveridge içtimaî emniyet plânının tatbik kabiliyeti olmıyan hayalî bir projeden ibaret sayılmaması için mevzuun teferruatını kabil olduğu kadar nüfuz etmiş elde mevcut istatistiklere dayanarak harpten sonra hayat pahalılığının 1938 yılındakine nisbetle % 25 bir artma göstereceğini kabul ederek muhtelif sigorta menfaatlerini şimdiden tahmini ve muvakkat rakamlarla tesbit etmiştir.

Kabul etmek lâzımdır ki, içtimaî emniyet plânı her vatandaşı hemen her türlü mükül anında takip ve himaye ederek ona emniyet tesanüdünü maddî yardımlar şeklinde hissettirmeyi hedef tutan içtimaî bir eser olarak büyük bir değer taşımaktadır.

Sıtma salgınları yaz ve sonbahar aylarında olur. Sebebi de sivrisineklerin bu aylarda üreyip uçması, çoğalması ve bizi sokmasıdır. Yemişlerden, bataklık ve sazlığın fena kokulu havasından sıtma olmaz. Sıtmayı sivrisinek bulaştırır.

BEVERIDGE PLÂNININ BAŞARI ŞARTLARI, DEĞERİ VE BU HUSUSTA İLERİ SÜRÜLEN TENKİTLER [1]

Yazan: *Muslib FER*

II

Raporda dikkate şayan bir ifade bulan nikbinliğin hudutsuz olmadığını ve bazı şartlara bağlı kaldığını görüyoruz. Beveridge'in fikrine göre herahangi bir içtimaî emniyet plânının tatminkâr bir şekilde tasarlanabilmesi ve tatbikatta muvaffak olabilmesi için şu üç esaslı faraziyenin kabul edilmiş bulunmasına ihtiyaç vardır:

A faraziyesi — Çocuklar için yardım tahsisatı verilmelidir. Tahsilde olup olmadığına göre 16 yaşına kadar çocuklar için bunlara bakmakla mükellef olan kimselere doğrudan doğruya paraca yardım yapılmalıdır. Filhakika çalışıp kazanma imkânı işsizlik veya malûliyet yüzünden zeval bulunduğu zaman asgari maişet haddinin temini düşünüldüğü halde çalışmakta olanların çok çocuklu olmaları yüzünden sefalet düşmemelerinin teminine ehemmiyet vermemek mantıksızlıktır. İngiltere'nin muhtelif yerlerinde yapılan ilmî ve bitaraf tetkikler göstermiştir ki yoksulluk vakalarından dörtte üçten altıda beşe kadar değişen bir kısmı işsizlik veya malûliyetten, mütebaki dörtte birden altıda bire kadar olan kısmı da kazancın ailenin kalabalığına uygun bulunmamasından ileri gelmektedir. Ücret hadleri işçinin ailesinin genişliğine değil de, emeğin mahsulüne göre ölçüldüğü içindir ki, buna bir çare bulmak lâzımdır. Diğer taraftan işsizlik veya malûliyet devresinde verilen paranın çalışırken kazanılan ücrete müsavi olması ve hattâ onu aşması çok mahzurludur. Çalışan ve çalışamayanlara verilen para miktarının mümkün mertebe çalışanların lehine farklı olması icabeder. Halbuki çok çocuklu işçiler için bu böyle olamaz. Bunun için ya işsiz ve malûllere yapılan yardımı kısmak yahut çalışanların ücretini çocuk adedine göre artırmak lâzım gelir. Bugünkü doğum nisbeti göz önünde tutulacak olursa, doğumu teşvik edecek böyle bir yardım yapılmadıkça İngiliz ırkının devam edemeyeceğine hükümlunabilir.

[1] Siyasal Bilgiler Okulunda verilen konferansın ikinci kısmıdır

B faraziyesi — Hastalıklara karşı korunma ve tedavi, çalışma kalitesinin iadesini temin için geniş ölçüde sağlık teşkilâtı ve yeniden mesleğe hazırlama servisleri camianın bütün uzuvlarının istifadesine hazır bulundurulmalıdır. Hastalık ve malûliyet halinde geçinmeye kâfi gelebilecek bir yardım yapılması ne kadar lüzumlu ise bu yardımları icabetirecek halleri mümkün merteye azaltmak için mümkün olan bütün gayretlerin sarfedilmesi de o derece tabiidir. Bu esas herkese şâmil tıbbî yardım ve meslekî terbiye teşkilâtının kurulması demektir.

Beveridge plânının muvaffakiyet şartlarından biri olan sağlık servisi ve mesleğe alıştıırma teşkilâtı mevzuu İngiliz hükümeti tarafından ehemmiyetle tetkik edilmiş, ve bu hususta hükümetin takibetmek istediği siyasetin ana hatlarını içinde toplıyan bir beyaz kitap neşredilmiştir.

Filhakika Beveridge'in de dediği gibi, içtimaî emniyet bakımından, ideal olan şekil istisnasız olarak her vatandaşa muhtaç olduğu tıbbî yardımları temin edecek bir sağlık sisteminin kurulmasıdır. Böyle bir sağlık sisteminin tedavi sahasında olduğu kadar önleyici tedbirler sahasında faaliyet gösterecek, hiçbir vatandaş ücret haddi bakımından bu hizmetin şumulü dışında kalmayacak, hiçbir vatandaş iktisadî engeller ve güçlükler yüzünden bu hizmete baş vurmak fırsatından mahrum edilmeyecektir. Bu itibarla içtimaî emniyet plânının vatandaşın yüklediği aidat mükellefiyeti karşılığı olarak parasız evde tedavi, hastahanedeki tedavi temin olunacaktır. Sigortalıların ödediği aidat yekûnundan bir kısmı sağlık hizmeti teşkilâtının masraflarını karşılamak üzere bu teşkilâta devrolunacaktır. Millî sağlık teşkilâtı memlekette hastalık vakalarını önleyici tedbirlerle ve tedavi yolu ile azaltacak ve alâkadarlara yapılan yardımın tatbikini müessir bir surette kontrol edecektir.

Fakat tedavi ve önleyici tedbirler kâfi değildir. Her türlü tıbbî yardımları ve tedavi devresini takibeden başka bir hizmete de ihtiyaç vardır. Malûliyet ve çalışmamazlık haline düşmüş ve tedavi görmüş hastaları, istihsale ve kazanç getirir bir iş başarmaya muktedir vatandaşlar haline getirmek lâzımdır. Bu ihtiyaç sağlık ile iş bulma teşkilâtı arasında tam bir işbirliği kurulması suretiyle başarılabilir. Böyle bir hizmetin daha iyi başarılması için nasıl bir teşkilâta ihtiyaç olduğu noktası üzerinde teferruata girmeksizin şu esaslar ileri sürülebilir:

a) Yeniden mesleke alıştıırma işi tedavi devresinden başlamalı ve azami kazanç kabiliyeti iade edilinceye kadar devam etmeli, malûliyetlerin sebepleri ne olursa olsun böyle bir imkândan faydalanabilecek

vaziyette olan bütün vatandaşlar için ihtiyacı karşılayan bir servis mevcut olmalıdır.

b) Yeniden mesleğe alıştırma servisinden faydalanan vatandaşlara verilen tazminat yetiştirme tazminatı miktarında olmalı, ayrıca ikamet ve seyahat masraflarını da ihtiva etmelidir.

c) Bütün sigortalılar ayrıca bir aidat ödemeye mecbur kalmaksızın, ödedikleri prim mukabilinde tedaviye nasıl hak kazanıyorlarsa mesleğe alıştırma hizmetine de öylece hak kazanmalıdırlar. Tehlikeli sanayide çalışarak arızaya uğrayan şahıslara yapılan bu gibi hizmetlerin masraflarını kısmen bu sanayi şubelerine yükselmek de doğru olur.

Beveridge tarafından ileri sürülen bu teklifler, İngiliz hükümetinin sağlık teşkilâtı hakkında Parlâmentoya yaptığı teklifler arasında yer almış bulunmaktadır.

C faraziyesi — İş kadorsunun idamesi ve kütle halinde işsizliğin önlenmesi lâzımdır. İctimai sikorta bakımından bunu lüzumlu kılan sebepler şöylece sıralanabilir:

1. İşsizlere verilen para yardımı ancak kısa bir devre için tatminkâr olur. İşsizlik uzun sürünce maneviyatı ve ahlâkı bozar. Onun için işsizlere ilk önce kayıtsız şartsız olarak verilen paranın bir müddetçe sonra ancak veya yetiştirme müesseselerine devam etmeleri şartıyla verilmesi yerinde olur. Kitle halinde geniş ölçüde bir işsizlik hüküm sürdüğü zaman böyle bir şartın tatbiki mümkün olmayacağından, işaret edilen mahzur tahakkuk eder.

2. Bir şahsın işsizliğinin en mukni miyarı o şahsa iş teklif etmektir. Halbuki memlekette kitle halinde işsizlik olduğu zaman bu miyarı tatbik etmek mümkün olmaz.

3. İşçi piyasasının durumu, hasta ve sakat işçilerin yeniden çalışacak hale gelmesi ve şifa bulması üzerinde çok büyük tesir yapar. İşsizlik zamanlarında bu gibi kimseler nasıl olsa işe giremeyeceklerini bildikleri için, iyileşmek hususunda bir tehâlük göstermezler. Halbuki harp zamanlarında olduğu gibi işçiye ihtiyaç bulunan zamanlarda çalışamayacak vaziyette olanlar bir an evvel çalışabilir hale gelmeye can atarlar.

4. En mühim nokta şudur: İctimai sigorta ile temin edilen gelir emniyeti, insanın refah ve saadeti için o kadar kifayetsizdir ki başlı başına bir kalkınma tedbiri sayılmaya bile değmez. İctimaî sigorta, herkes için müstahsil bir çalışma imkânını temin yolunda Devletin salâhiyetlerini kullanmak azmiyle at başı beraber yürümelidir.

5. İctimai emniyet plânının icabettirdiği masraflar, camianın tahammül ve iktidarı dışında olmamakla beraber oldukça ağırdır. Bir de işsizliğin sebebiyet verdiği israf ilâve edilecek olursa, bu masraflar tahammül edilmez dereceyi bulur. Filhakika işsizlik, hem ictimai sigortanın masraflarını artırmak, hem de bu masrafların dayandığı geliri azaltmak suretiyle, en kötü bir israf şeklini ifade eder.

Filhakika ictimai sigortanın muvaffakiyeti için zaruri şartlar olarak ele alınmış bulunan bu esaslar bütün plânın en ehemmiyetli cephesini teşkil etmektedir. Hiç şüphe yoktur ki çocuklu ailelere yardım edilmediği takdirde, hayat standardı düşecek, nüfusun artması imkânlarını ortadan kaldıran mahzurlar bir tarafa bırakılırsa bile, yeni yetişecek nesillerin bedenî kabiliyetleri, tahsil ve meslekî yetiştirme şansları daralacak, yarınki neslin iyi bir istihsal takatiyle yetişmesi güçleşecektir.

Sıhhi teşkilâtın her ferde şamil koruma ve tedavi faaliyetleri ve sakatları mesleğe hazırlama yolunda müessir tedbirler tahakkuk etmedikçe ve her ferde iş verebilmek ve yeni iş ve istihsal sahaları yaratmak kabil olmadıkça, ictimai sigortanın masrafları haddinden fazla artacak ve ictimai emniyet plânı ile bütün vatandaşlar için düşünülen yardımlar sadece tufeyliliği teşvik mükâfatı haline gelecektir. O halde pek tabiidir ki ictimai emniyet plânı, ancak tahakkukunu mümkün kılacak esasların tatbik kabiliyetine bağlı bir kıymet taşımaktadır.

Denilebilir ki ictimai emniyet plânının muvaffak olabilmesi için tahakkuk etmesi zaruri olan en mühim faraziye, memleketteki iş hacminin muhafazası ve istikrarı ile ilgili olanıdır. İşsizliğin tamamiyle önlenmesi elbette mümkün değildir. Mevsimlik işlerin veyahut mahiyeti itibariyle muayyen zamanlarda ortaya çıkıp kayoblan faaliyetlerin her türlü önleyici tedbirlere rağmen bu sahalarda çalışanları zaman zaman işsiz bırakmaya sebep olacağı şüphesizdir. Fakat bu gibi iş sahalarındaki işçileri muntazam ve istikrarlı faaliyete götüren iş nizamı tedbirlerinden çok daha önemli olarak memleketin umumî istihsal faaliyetini dış memleket piyasalarında değerlendirme ve dış ticaret politikası tedbirleri başta gelmektedir. Beveridge'nin de dediği gibi işsizlik yüzde sekiz buçuk nispetini aştıkça ictimai emniyet plânının tatbiki güçleşecektir. Bu tehlikeyi doğurabilecek en büyük âmil ise, konjonktür temevvüçleridir. Bu temevvüçlerin sarsıntılılarına karşı koyabilmek için bir taraftan memleketin servet kaynaklarını azami verimle işletmek hususunda harp zamanında elde edilen plâncılık

zihniyetine daha çok yer verilmesi, diğer taraftan işsizlik sigortası primlerinin refah senelerinde yüksek hadler üzerinden alınarak buhran devrelerinde prim miktarlarının azaltılması gibi tedbirler de ileri sürülmektedir.

İçtimaî emniyetin iş hacminin muhafazasını istilzam eden şartı bizi konkre olarak şu neticelere götürmektedir.

1 — Milletler arası âlemde barış tahakkuk etmeli ve harbin, harb korkusundan doğan emniyetsizliğin doğurduğu otarişler ortadan kalkmalıdır, dünya milletleri aralarındaki mübadele hacmini en geniş ölçüde geliştirmek fırsatını kazanmalıdır.

2 — Dünya piyasasında İngilterenin kendisine rakip memleketlere nazaran daha elverişsiz ve ağır bir maliyet fiatı ile müşteri bulması güçleşecektir. Bu bakımdan içtimaî emniyet esaslarının bütün rakip memleketlerde maliyete yük teşkil eden unsurları ile tabik edilmesi plânın İngiltere için sarsıntısız tatbiki imkânlarını sağlayacaktır. Esasen 944 mayısında Filadelfiyada toplanan milletlerarası iş konferansı da bu temayülü ifade eden ve içtimaî emniyeti şumullendiren kararlar vermiştir.

3 — İngilterede içtimaî emniyet plânının tatbiki imkânları İngiliz dış ticaretinin inkişaf ve istikrarı ile bu kadar sıkı ilgili olduğuna göre bu memleketin dış ticaretine müessir bir âmîl olarak alıcı memleketlerdeki satın alma kudretinin yükselmesine ve refah seviyesine ehemmiyetle işaret etmek lâzımgelir. İngiliz dış ticaretinin müşterisi olan ve bu arada daha ziyade henüz sanayileşme devresinde bulunan orta ve yahut doğu memleketlerinde doğacak refah ve kalkınma hareketleri ve içtimaî siyaset tedbirleri, dolayısıyla de olsa, İngiliz içtimaî emniyet plânının muvaffakiyet şanslarına müessir olmatkan hâli kalmayacaktır.

Şimdi plânın İngiliz milletine neye mal olacağını ve ne gibi bir değer taşıdığını inieleyelim.

Bugünkü meyzuata göre içtimaî emniyet masrafları 1945 yılı için 415 milyon sterlin olarak tahmin edilmiştir. Yeni rejim tatbik edildiği takdirde bu masraflar 697 milyon sterline çıkacaktır.

Çocuk yardımları masrafı 11 milyondan 110 milyona yükselecektir.

Sağlık servisi masrafları %115 bir artma ile 170 milyona varacaktır.

Hastalık ve analık sigortası yardımları %84 farkla 79 milyon sterlini bulacaktır. İhtiyarlık tekaüt iratları %19 bir artma ile 194 milyona yükselecektir.

1955 ve 1965 senelerinde ise tekaüt iratları gittikçe artacağından masraflarda büyük bir artış kaydedilecektir, içtimaî cemiyet masraflarının 1955 ve 1965 yılları için tahmin edilen miktarları sırasıyla 764 ve 858 milyon sterlini bulacaktır.

Bu masraflar sigortalıların, patronların ve devletin malî fedakârlıkları ile karşılanacak ve seneden seneye devlet hazinesini yani vergi mükelleflerini bu içtimaî esere karşı olan fedakârlık hisleri gittikçe artmakla beraber, sigortalıların aidat ödemek suretiyle masrafa iştirakleri daha büyük bir nispette artacağından devlet hazinesinin masraflara iştiraki nispeti %61 den % 50 ye düşecektir.

	Bugünkü rejimde	Plâna göre
Sigortalıların aidatı	69 milyon % 16	194 milyon % 28
Patronların aidatı	83 19	137 20
Sermayenin faizi	15 4	15 2
Devletin, mahallî idarelerin iştiraki	265 61	131 50
Umumi yekûn	432 100	697 100

İçtimaî emniyet plânının tahakkuku için lâzımgelen masraflar bu plânın yaratacağı düşünülen faydalı neticelerle mukayese edilmedikçe plânın bu kadar fedakârlığa değecek bir kıymet taşıyıp taşımadığı hakkında hüküm verilemez. Şu kadar var ki plânın istilzam ettiği masrafların rakamla ölçülebilir ehemiyeti yanında gayesinin rakama sığmayan ve ekonomi dışı faktörlerden doğan ehemmiyeti küçümsenemez. Plâna hâkim olan ekonomi dışı faktörlerin başında *yaşamak hakkı* gelmektedir. Yoksuluktan masuniyet idealini tahakkuk ettiren bütün ferdî haklar ve devlete ait vazifeler insanın yaşamak ve insan gibi yaşamak hakkına istinat ettirilmektedir. Bu kadar yüksek insanî bir idealin maliyet hesapları ile kayıtlanamıyacağı ve her türlü ucuzluk ve iktisadilik hedeflerine hâkim olacağı göz önünde tutulmalıdır. Plânın muhteva itibariyle vadettiği refah getirici inkılâp ne olursa olsun burada plân fikri üzerinde de biraz durabiliriz.

Plânlar determinist ve ilmî görüşün cemiyet hayatını muayyen bir gayeye göre tanzim yolunda tatbikidir. İctimaî ilimlerin kanunlarına ve bu ilimlerin ortaya koyduğu vakıalara dayanarak müstakbel cemiyet şartlarının bu günden düşünülüşünü ve hazırlanışını ifade eden bu planisme, ilmin ileriye görüşünü devletin hâkimiyet ve kudreti ile, (ilmî)yi (amelî) ile birleşmektedir. İngiliz mütefekkeri H. G. Wells'in ilimle sosyalizmin aynı ana fikre dayandığını söyleyerek işaret ettiği esas, yani tabiatta hâdiselerin bir nizam içinde bulunduğu, tesadüfî olmadığı ve önceden görülebileceği düşüncesi, umumiyetle içtimai hayatı plânlaştıran her siyasî zihniyet için doğrudur. Sosyal ilimlerin donelerine dayanan, cemiyetin belirmiş muayyen ihtiyaçlarının temini ni gaye olarak ele alan ve nihayet devlet hâkimiyetinin kudretinden yardım görerek tahakkuk edecek olan bu plânlar, ilmin ilerlemesine muvazi olarak insan hayatının istikbalini ıslâh etmek isteyen rasyonel bir zihniyetin müjdecisidirler. Bu suretle ilmin siyasî iktidara mesnet ve müessir olabilmesi, siyasetin de ilmin hakikatlerini rehber olarak tanınması için insanlığın asırlardan beri tatminini beklediği ihtiyaç geniş ölçüde karşılanmış olacak, sosyal ilimler sahasında hemen hemen adeta bir nevi tecrib (Experimentation) gibi yer alan plâncılık cemiyet hayatının kompleks âmillerini daha iyi tanımak hususunda ilim için de yeni hakikatler getirecektir. Son senelerin plânlı iktisat tatbikatı ile de görüldüğü gibi istikbalin az çok maziden ve halden mamul olduğunu düşünebilmemiz, biz insanlara daha iyi bir hayata lâayık olmanın mesuliyetini daha kuvvetle hissettirecektir. Ancak plâncılık fikrinin değerini sınırlandıran bazı cephelerini gözden kaçırmamak lâzımdır:

a) Bir plân umumiyetle cemiyet hakkındaki ilmî bilgimizin ve bilhassa amprik olarak muayyen bir cemiyete ait hadisevî bilgimizin hudutları içinde, kıymeti nisbî olan bir esasa dayanmak zaruretindedir.

b) İctimaî hâdiselerin çok kompleks mahiyeti istikbali önceden tahmin etmeyi güçleştirir. İleriye isabetle görebildiğini sanarak, zengin değişikliklerle dolu bir istikbalin yeni hakikatlerini küçümseyen bir (obscurantisme) şeklini alacak olursa, plâncılık hayata mahkûm geri bir zihniyet olur.

c) İstikbali önceden gören fikrî (intellectuel) insanlar plâncılığın muvaffakiyetini temine kâfi değildir. Bir taraftan plâna hâkim olan gayenin seçilmesindeki hissî ve siyasî âmiller ve diğer taraftan bu gayenin tahakkukunu destekliyecek iradenin de sosyal şartların bir mahsulü olması, vaziyete en uygun olanı istemeyi ve istenileni başarmaya çok kere engel olabilir.

Plân aleyhtarları tarafından mübalağa edilmeye müsait olan bu mülâhazalar harb zamanındaki şartlara göre sulh zamanına ait şartları düzenlemeyi istihdaf eden harb sonrası plânları için bilhassa hatıra gelebilir. Sulhün dünyaya nasıl değişiklikler getireceği bilinmezken, büsbütün meçhul olan yepyeni bir istikbal için nasıl tahminlerde bulunabiliriz?

Yarıncı cemiyete şekil vermek bakımından Beveridge plânının tazammun ettiği iddiaları da aynı ihtiyatkâr tenkidin kayıtları içinde mütalâa etmek icabeder. Ancak yapılması düşünülen reformun büyük kıymeti işçi, patron ve devlet zaviyesinden ehemmiyetlidir, ve yoksul halk tabakalarının satınalma kudretlerini artırarak iç piyasayı canlandırmaya ve memleketin sağlık ve gıda politikalarını olduğu kadar iş, istihsal taaktini sıhhî ve uzvî yoldan kuvvetlendirmeye müsait bulunmaktadır. Plânın değeri hakkında son sözü bizzat Beveridge'e bırakalım:

"Yoksulluğun ortadan kaldırılması sadece istihsalı artırmakla başarılamaz. Aynı zamanda istihsal olunan neticenin mâkul bir surette dağıtımını da gözetmek icabeder. Fakat Fakat mâkul bir dağıtım, servetin şimdiye kadar sanıldığı gibi muhtelif istihsal unsurları arasında yani toprak, sermaye, teşebbüs ve emek arasında dağıtılması demek değildir. Satınalma kudretinin daha iyi bir dağıtımını bizzat emek sahiplerinin arasında da tahakkuk ettirilmeli, satınalma kudreti çalışılan ve çalışılmayan zamanlar arasında, aile mükellefiyetlerinin hiç bulunmadığı hafif olduğu veya ağır olduğu haller arasında da makul ve isabetli bir dağıtıma tabi tutulmalıdır. Servetin böyle iyi bir dağıtımını umumî refahı artırmaktan geri kalmaz. İyi bir surette plânlaştırılırsa beden dinçliğini sağlamak suretiyle serveti artırabilir. İdarede israfa sapılmadıkça istihsale müteveccih teşebbüsler engellenmedikçe servetin böyle daha iyi bir dağıtıma tabi tutulması onu eksiltmez. Birleştirilmiş içti-maî sigorta bugünkü usullerde mevcut israfı önleyecektir, plânlaştırılmasında kontrolünde ve finansmanında isabetle hareket edilirse şahsî teşebbüs üzerinde menfi bir tesir yapmasına lüzum kalmıyacaktır.,,

Bütün dünya milletlerine refah ve kalkınma getirecek şartlar tesis edilmedikçe, ham madde ve pazarlar için mücadele eskisi gibi sürüp gitiikçe istihsale istihlâk arasında muvazene kurulamıyacak İngiltere için veya başka herhangi bir sanayi memleketi için işsizliğin ve yoksulluğun yalnız o memlekete münhasır tedbirlerle önlenmesi ka-bil olmıyacaktır. Fakat Beveridge plânı muvaffakiyetini şüpheli kılan

umumî iktisadî ve siyasî şartlara rağmen insan hayatının emniyetsizliğine karşı rasyonel bir çare vadetmesi itibariyle yüksek değerde bir ümidi ifade eder. İngilterede birçok hükümet erkânının açıkça ifade etmiş oldukları kanaate göre işsizlik sigortası olmasaydı bu memleketin 1920 den itibaren karşılaştığı uzun buhranı atlatması kabil olmayacaktı. Avrupanın birçok memleketlerinde içtimaî sigortalar buhrana rağmen devam etmiş ve gerek malî bakımdan gerek halkın nazarındaki kıymeti itibariyle buhrandan daha kuvvetli olarak çıkabilmiştir. Nihayet şunu söyleyelim ki içtimaî sigortalar içtimaî tesanüdün iktisadî bir ifadesidir. Bugünün ve yarının karanlık ihtimalleri karşısında insanlar bu tesanüdün koruyucu ve ıstırapları dindirici yardımına her zaman dan daha fazla muhtaç bulunuyorlar.

Plâna karşı ileri sürülen tenkitler:

1 — Bu plânın tahakkuku ferdiyete ve şahsî teşebbüs fikrine zarar verecektir. Bu itiraza Beveridge şöyle cevap veriyor: Emniyet fikrinin şahsî teşebbüs ve risk fikriyle telifi kabil olmadığı yolundaki telâkki yanlıştır ve bu plânın dayandığı emniyet mefhumunu yanlış anlamak demektir. Plânın tahakkukundan sonra dahi milletin her ferdine tanınmış olan asgarî seviyenin üstüne çıkmak üzere bir cevelân sahası bırakılmış olacaktır. Şahsî teşebbüs açlıktan değil tokluktan kuvvet alır. Çocuklar için Devletçe para yardımında bulunulması çocuk sevgisini azaltacak mıdır? Bilâkis babalar Devletin yaptığı yardımı tamamlamak arzusunda bulunacaklardır. Plân ferdî teşebbüslere engel olmayacak, tam tersine olarak, müteşebbislerin cesaretini ve itimadını artıracaktır.

2 — İçtimaî emniyet plânı umumiyetle masrafların artmasına sebebiyet verecektir.

Beveridge, bu artan masrafları karşılayabilir miyiz sualine bu masrafları yapmaktan müstağni kalabilirmiyiz sualiyle karşı koymaktadır. Burada servetin yeni bir dağıtımına tabi tutulması bahis mevzuudur. En mühim ihtiyaçlar en başa alınmak suretiyle her fert kendisini yoksulluktan koruyacaktır. İngilterenin harpten daha fakir bir halde çıkması için sebep yoktur. Plânın başlangıçta pek büyük masraflara kapı açmaması için elden gelen bütün dikkat sarfedilmiştir. İlk senelerde Devletin koyacağı 86 milyon İngiliz liralık tahsisatın bulunması imkânsız değildir.

3 — Plân İngiltereyi Moskovaya veya Nevyorka doğru yarı yola götürmüştür. Bu iddiaya karşı Beveridge plânın tamamıyla İngiltereye

has şartlardan doğduğunu, bir İngiliz plânı olduğunu, herhangi bir rejim davası taşımadığını söylemekle cevap vermiştir.

4 — Plânın gayesi hiç de kâfi değildir. Beveridge bu itiraza her kesten fazla kendisi iştirak ediyor ve şöyle diyor: İctimai emniyet plânı umumî bir içtimaî siyaset programının ancak bir kısmından ibarettir. Bu plân beş büyük belâ olan maddî yoksulluk, hastalık, cehalet, pislik ve işsizlik (tembellik) âfetlerine karşı yapılacak hücumun ancak doğrudan doğruya yosulluğa tevcih edilmiş bir parçasıdır. Çok kere yoksulluğa sebep olan ve peşinde daha birçok dertleri beraber sürükleyen hastalık, hiçbir demokrasinin vatandaşları arasında yer veremeyeceği cehalet, bilhassa sanayiî ve nüfusun plânsız dağıtımından ileri gelen pislik, servetleri tahrip eden insanların ahlâkını bozan işsizlik diğer mücadele hedeflerini teşkil eder. İngiliz camiasının yalnız maddî yoksulluğa karşı değil fakat bütün bu belâların bütün şekillerine karşı emniyet imkânlarını araştırarak ve emniyetin ferdî hürriyet ve teşebbüs fikriyle ferdin kendi hayatının mesuliyetini üzerine almak kabiliyetiyle telif edilebileceğini ispat ederek insanlığın terakkisi yolunda yapacağı hayatî bir hizmet vardır.

5 — İşsizliğe karşı sigortadan ziyade önleyici tedbirlerle mşgul olmak daha doğru olmaz mı?

Beveridge bu itiraza da muarız değildir. Plymouth'da verdiği bir konferansta bu mevzua dokunmuş, bunun ihtiyaçların karşılanması yolunda istihsal kaynaklarının teşkilâtlandırılmasına ve bunların kullanılmasına ait bir mesele teşkil ettiğini söyliyerek bu mevzuda harb zamanında da tam ve müessir bir teşkilât kurmak lâzımgeldiğini işaret etmiştir. İşsizliği önlemek mühim olmakla beraber bu plânın dışında kalmaktadır. Plân işsizlik sigortasına da ancak kısmen temas etmekte, işsizlikten çok daha başka dertlerin çarelerini içine toplamaktadır.

İctimaî emniyet plânının değerini onun her derde devâ olup olmayışı noktasından araştıranların hata ettiklerine şüphe yoktur. Ancak büyük iktisatçının kendi tâbiriyle, sadece yoksulluğa karşı bir hücum olmak bakımından içtimaî emniyet plânı acaba Anglosakson âleminin ümitlerine lâayık bir başarı kazanabilecek midir? Harp sonrası dünyasının meçhulleri karşısında bu mesele üzerinde katî bir hüküm vermek mümkün görülemez. Burada teferruata girmeksizin bir noktaya temas etmek isterim.

Plân böyle bir emniyet sistemine ihtiyacı olmıyan zengin sınıfları da şumulü içine almakla camianın iktisaden zayıf ve içtimaî emniyete

bilhassa muhtaç olan zümrelerine karşı yapacağı himayenin müessiriyetini ve verimini aksatacak büyük külfetleri yüklenmektedir.

Diğer taraftan sigorta aidatının gelikle mütenasip olmayıp zengin ve fakir herkes için müsavi bulunması içtimaî adâlet bakımından tatminkâr değildir. Buna karşı sigorta menfaatlerinin de sigortalıların kazanç seviyesine bakılmaksızın müsavi olarak temin edildiği söylenebilirse de bunun da takibedilen iktisadî ve içtimaî gayelere uygunluğu şüphelidir. Sefalet ve yoksulluk beşrî ihtiyaçların ölçüsüne göre nisbî bir mefhumdur. İnsanların yalnız fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamakla yoksulluk tamamen önlenmiş sayılamaz. Şu halde sigortanın temin ettiği menfaatler bir kimsenin aldığı ücrete göre teessüs etmiş hayat standardıyla nisbetsiz sayılacak derecede az ise gaye tahakkuk etmemiş olacaktır. Herkese müsavi olarak temin edilen menfaat yüksek bir had tasbit edildiği taktirde ise bir taraftan sigortanın masrafları yükselecek diğer taraftan az kazançlı zümreler için emekleri mukabilinde aldıkları ücret hadlerini aşan sigorta menfaatleri bunları tufeyliliğe teşvik edecektir. Esasen hayat standardı yüksek olanların geçim seviyesine nisbî bir iktidar vermek maksadiyle sigorta menfaatlerinin yüksek tutulması ve böylece masrafların ve binnetice sigorta aidâtının arttırılması az kazançlı zümreleri istifadelerine imkân ve ihtiyaç bulunmıyan bir hizmetin ağır masraflarına iştirâk etmek mecburiyetinde bırakacak ve yüksek kazançlılar servetleriyle mütenasip bir iştiraki ancak vergi sistemi yoluyla ödeyeceklerdir. Böyle zahirî bir müsavatçılığın hakiki bir müsavat ve içtimai adâletle telifi kabil görülemez. Mecburî sigorta menfaatlerinin ancak fizyolojik ve asgarî ihtiyaçları karşılayabilmesi ve kazançla mütenasip olmamasındaki mahzur ise ancak İngiltere gibi ihtiyarî sigortanın pek fazla taammüm etmiş olduğu memleketlerde hayat sigortalı ve ferdî tasarruf yoluyla telâfi edilebilir.

BEVERIDGE SOSYAL EMNİYET PLÂNINA İSTİNADEN İNGİLİZ HÜKÜMETİ TARAFINDAN YAPILAN TEKLİFLER

Son zamanlarda İngiltere hükümeti sosyal sigorta hakkındaki tekliflerini neşretmiştir. Bu teklifler iki kısmı ihtiva etmekte ve birinci kısım sosyal sigortaların umumî plânına ikinci kısım da iş kazası tazminatı ile işten mütevellit arızalara taallük eylemektedir. Bu teklifler esas itibariyle iki yıl önce Sir William Beveridge tarafından tanzim edilen

rapora dayanmaktadır. İngiliz hükümeti için Beveridge'in bu sahada çok değerli rehberliğini ifade eden büyük eserine karşı lâayık olduğu takdirkârlığı açıkça ifade etmiştir. Ancak Beveridge'in içtimaî emniyet raporu ile İngiliz Hükümetinin teklifleri arasında bazı farklar vardır. Bu farkların başlıca noktaları şöyle hulâsa edilebilir:

a) Hükümetçe teklif edilen çocuk zammı yardımları Beveridge raporunda teklif edilen miktarlardan daha azdır.

b) Hükümet, Beveridge raporundakinden farklı olarak; tekaüt iratlarının plânın ilk tatbikine geçildiği senelerde nisbeten daha fazla miktarda olmasını, buna mukabil uzak bir istikbalde ise Beveridge tarafın-ileri sürülen haddenden daha az miktarda verilmesini teklif etmektedir.

c) Hükümet plânının mucip olacağı masraflar yekûnu nispeten daha hafif olacaktır.

d) Hükümet, iş yüzünden arızaya uğrayan işçilere verilecek iradın onların evvelki kazançları ile mütenasip olacak yerde müsavi hadler üzerinden tesbitini teklif etmektedir. Bu gibi malûl işçilere verilecek irat hadleri kazanç seviyelerine göre değil de malûliyet derecelerine göre değişecek, bu suretle İngiliz harb malûlleri maaşlarındaki esasa uyulmuş olacaktır.

Hükümet bu plânın sadece sosyal sigorta sistemine dayandığını ve sosyal emniyeti ihtiva etmediğini açıkça belirtmiştir. Her ferdin kendi kendisini korumak ve kurtarmak hususundaki şahsî gayretine bakılmaksızın, umuma şamil tam bir emniyet, ne amelî bakımdan mümkün ne de tamamiyle şayanı arzu görülmemektedir.

Hükümet plânı da Beveridge raporunda olduğu gibi millet topluluğu içtimaî sigorta tatbikatı bakımından birbirinden farklı altı sınıf halinde mütalâa edilmektedir:

Sınıf I İşçi ve müstahdemler (Devlet memurları dâhil)

Sınıf II Kendi kendine çalışanlar (müstakil işçiler)

Sınıf III Ev kadınları

Sınıf IV Çalışma yaşında olup da çalışmayanlar

Sınıf V Çocuklar

Sınıf VI Çalışma yaşını geçmiş ihtiyarlar

Çalışma yaşına gelmemiş olanlar için aile yardımları verilecek, çalışma yaşında olanlar sigorta menfaatlerinden istifade edeceklerdir.

Çalışma yaşını geçmiş olanlar için ise tekaüt iratları temin edilecektir. İctimaî sigorta plânı şimdiye kadar sigortanın şumulüne alınmamış olan geniş zümrelere teşmil edilecektir. Meselâ ücret veya maaştan gayri bir kazançla geçimini temin edenler, kazancı 420 İngiliz lirasından fazla olanlar, hususî gelirleriyle yaşayanlar veya şimdiye kadar sigortadan sarahatan istisna edilmiş meslek ve işlerde istihdam edilenler de bu plâna dâhil bulunmaktadırlar.

Her sigortalı şahıs kendisine sağlanan muhtelif menfaatlerin hepsine karşılık sadece her hafta bir tek vesikanın üzerine yapıştırılacak bir sigorta pulu ile ifade edilen muayyen bir aidat ödeyecektir.

Aidat:

18 yaşını doldurmuş her şahıs için haftalık aidat miktarları aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir. (I. inci sınıfa dahil olanlar için bu aidat, içtimaî sigorta ile beraber, iş arızaları sigortası menfaatlerini de karşılamış olacaktır.)

Aile yardımları:

Mekteplerde çocuklara verilen bedava yemek ve süt de dahil olduğu halde, yapılan aynî yardımlar genişletilecektir. Vergilerle karşılamak üzere, haftada çocuk başına 5 şilin miktarında paraca tatbik olunacaktır.

Aile yardımlarının tatbikinde nazara alınacak çocuklar, mecburi tahsil çağında olanlarla mecburi tahsil çağını geçmiş olup da doğumlarının 16 inci yıldönümünü takibeden 31 temmuz tarihine kadar henüz tahsilde bulunanlardır. Birinci çocuk için yardım tahsisatı verilmeyecek ancak anası ve babası sigorta tazminatı almakta ise, bu taktirde verilmekte olan tazminata ilk çocuk için de 5 şilin ilâve olunacaktır.

Öksüzlük tahsisatı:

Ana ve babasından her ikisi ölmüş olan her çocuk için haftada 12 şilin tahsisat verilecektir. Bu paranın 5 şilini vergilerle karşılanacak ve 7 şilini ise sigorta fonundan ödenecektir.

Hastalık ve işsizlik tazminatı:

Esas itibariyle evli bir çift için haftada 40 şilin ve bekâr erkek veya kadın için haftada 24 şilin verilecek ve 18 yaşını doldurmamışlar için daha aşağı hadler tatbik olunacaktır. Gerek hastalık gerek işsizlik tazminatı devam müddeti itibariyle muayyen bir hadle mukayyet olacak, ancak her iki halde ölçüler farklı bulunacaktır. Üç sene süren mütemadi bir çalışmamazlıktan sonra hastalık tazminatı kesilecek ve bunun yerine tekaütlük iradı miktarı üzerinden bir malûliyet tazminatı bağlanacaktır. İşsizlik tazminatı, 30 hafta sonra ve iyi bir hizmet sicili almış olanlar için ise biraz daha uzun bir devrenin sonunda, nihayet bulacaktır.

(İş öğrenmek üzere kursa devam etmek için verilen yetiştirme tahsisatının ödendiği müddetler, işsizlik tazminatının verilebileceği azamî müddetin hesabında nazara alınmayacaktır.) Bu sigorta menfaatlerinin verilebileceği müddetler bittikten sonra sigortalı şahsın yeniden bu menfaatlere istihkak kesbedebilmesi için arada geçen zamanda yeni aidat ödemiş olması şarttır.

Sigortalının ödemiş olduğu aidat, mevzuata göre ödenmesi lâzım gelen aidat şartlarına uymadığı takdirde, sigorta menfaatleri eksiltmeye tâbi tutulacaktır.

Yetiştirme tahsisatı:

İş öğrenmek için lüzum ve faydası resmen tanınmış bir kursa devam eden şahıslara daha yüksek hadler üzerinden ayrıca yetiştirme tahsisatı ödenecektir. Yetiştirme masrafları vergilerle karşılanacak buna içtimaî sigorta fonu da kısmen iştirak edecektir.

Müstakil çalışmalara verilecek hastalık tazminatı:

Kendi hesaplarına çalışan kimseler hastalıklarının ilk dört aylık devresi için hastalık tazminatı alamıyacaklardır.

Tâbi tahsisatı:

(Hastalık, malûliyet veya işsizlik) tazminatlarından birini almakta olan şahsın nafakasını temin ettiği reşit bir tabii varsa bu takdirde munzam bir tahsisat bağlanır. Bu munzam tahsisat nafaksı temin edilen şahıslar teaddüt etse de, bunlardan yalnız birisi için verilir. Bu tahsisatın miktarı haftada 16 şilin, malûliyet tazminatına ilâveten verilecekse 15 şilindir.

Tekaüt iradı:

Kaideten tekaüt iradı evli bir çift için haftada 35 şilin bekâr bir kimse için ise 20 şilindir. Bu iratlar ancak tekaüt olmuş kimselere verilir. Eğer tekaüt olmuş bir kimse çalışarak haftada 20 şilinden fazla kazanç temin ediyorsa, tekaüt iradı eksilmeye tâbi tutulur. Asgarî tekaütlük yaşı erkekler için 65 ve kadınlar için de 60 yaş olarak kabul olunmuştur. Karı koca için müşterek tekaüt iradı, koca tekaütlüğe istihkak kesbedince ödenmeye başlanır. Ancak bu takdirde kadın 60 yaşını doldurmamışsa, müşterek iradın verilebilmesi için kadının kazanç getirir bir işte çalışmaması şarttır.

Tekaüt iratları alâkadarın hayatını çalışma devresi zarfında ödediği aidata bağlıdır ve aidat kayıtlarına nazaran lâzım gelen miktar dolmamışsa irat eksiltir.

Erkekler 65 yaşını ve kadınlar 60 yaşını doldurdukları halde çalışmaya devam ederek tekaütlüklerini geciktirdikleri takdirde, tekaütlük

yaşından sonra çalışma ile geçmiş her yıl için müşterek iratları haftada 2 şilin, tek iratları ise haftada 1 şilin arttırılır.

İçtimaî sigorta plânı tatbik mevkiine girdiği zaman esasen tekaüt edilmiş veya sigortalılanmış şahıslar için hususi hal tarzları derpiş edilecektir.

Evli kadınlar:

Evli kadınların kocalarının hastalık, işsizlik, tekaütlük veya ölüm gibi halleri karşısında ihtiyaçlarını karşılamak üzere ayrıca hükümler konulmuştur.

Çocuk doğurma halinde aşağıdaki menfaatler temin edilecektir: (Bu menfaatler muhtelif sigorta sınıflarından herhangi birine dahil olup da evli bulunmayan kadınlara da şamildir.)

- 1) 4 İngiliz lirası miktarında analık yardımı ve buna ilâveten
- 2) Çalışıp kazanan kadınlar için 13 hafta müddetle, çalışmamak şartıyla, haftada 36 şilin analık tazminatı,
- 3) Analık tazminatına istihkak kesbetmiyecek vasıftaki kadınlar için, 4 hafta müddetle haftada, bir İngiliz lirası tahsisat.

Bu menfaatlere istihkak kesbedebilmek muayyen şartların tahakkukuna bağlı olacaktır.

Bunlardan başka evli kadınların, kocalarıyla birlikte müşterek tekaüt iradındaki hisseleri yerine, haftada 20 şilinlik müstakil şahsî tekaüt iradı almalarını temin eden hususî hükümler konulacak ve bu hükümler çalışan ve haftada 20 şilinden fazla kazanan evli kadınlarını aşağıdaki menfaatler için sigortalanmalarını mümkün kılacaktır:

- 1) Haftada 16 şilin hastalık tazminatı (eğer müstakil olarak çalışıyorsa ilk dört haftayı müteakip)
- 2) Haftada 20 şilin işsizlik tazminatı: eğer kadın kocasından ayrı yaşamakta ve ondan hiçbir yardım görmemekte ise, bu menfaatler haftada 24 şilin miktarında olacaktır.

Dullar:

Dullar için temin edilecek başlıca haklar şunlardır:

1) Dulluğun ilk 13 haftası için haftada 36 şilin tutarında bir tazminat (eğer dul kalan kadının bir çocuğu varsa, bu çocuk için 5 şilin ilâve edilir) dulluk tazminatı 60 yaşını doldurmadan dul kalan kadınlara ödenir. Ancak 60 yaşını geçmiş olmakla beraber kocaları tekaüt irdına istihkak kesbetmemiş bulunan kadınlar da dulluk tazminatı alırlar. Bu tazminat dulluğun ilk 13 haftası için aşağıda gösterilen tazminat şekillerinin yerini tutarlar.

2) Nafakası temin edilecek bir çocuk varsa, haftada 24 şilin velâyet tazminatı (çocuklardan yalnız biri için 5 şilin ilâve olunur.)

3) Kocanın öldüğü veya çocuğun nafakası itibariyle anasına muhtaç olmakta çıktığı tarihte 50 yaşında veya bu yaşı geçmiş olan dul kadınlara haftada 20 şilin dulluk iradı verilir. (Bu iradın verilebilmesi için evlenmenin vukuundan beri en az 10 yıl geçmiş olması şarttır.)

Kocanın verdiği aidat miktarları kayıtlara nazaran lâzım gelen haddi doldurmamış bulunuyorsa eksiltilir ve evlenme halinde büsbütün kesilir. Velâyet tazminatı ve dulluk iradı, kadının çalışarak fazla kazanç temin ettiği hallerde tenzil olunur.

Halihazırda dulluk iradı almakta olan kadınlarla yeni sigorta plânının tatbikine geçildiği zaman dulluk iradı temin edecek bir sigortaya dahil erkeklerle evli bulunan kadınlar hakkında hususi hükümler tanzim edilecektir.

Ölüm yardımı:

Ölümün vuku bulduğu yaşa göre aşağıda gösterilen miktarlar üzerinden ölüm yardımları temin edilir:

3 yaşından aşağı	6 İngiliz lirası
3-6 yaşları arasında	10 „ „
6-18 yaşları arasında	15 „ „
18 yaşını geçenler için	20 „ „

Sigortanın tatbikine başlandığı tarihte 65 yaşını doldurmuş olan şahıslar için ölüm yardımı yapılmaz. 55-65 yaşları arasında olanlar için yapılacak yardım yalnız 10 İngiliz lirasıdır. Sigortanın tatbikine geçilmeden önce doğmuş olup 10 yaşını bulmadan ölen çocuklar için de ölüm yardımı yapılmaz.

Başlıca sigorta menfaatlerini kısaca gösteren cetvel

	Hastalık tazminatı		Malûliyet tazminatı		İşsizlik tazminatı		Tekaüt iradı	
	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.
Bekâr erkek veya kadın karısı kazançlı işde çalışan erkek.	24	0	20	0	24	0	20	0
Karısı kazançlı işde çalışmayan erkek	40	0	35	0	40	0	35	0
Kazançlı işde çalışan evli kadın	16	0	16	0	20	0	20	0
Çocuk yardımı	16	0	15	0	16	0	—	—

Bu cetvelde gösterilen haftalık tediye miktarları, sigortadan faydalanan şahsın bakmakta olduğu bir çocuğu varsa 5 şilin arttırılır. Birden fazla çocuğu olduğu takdirde 5 şilinlik munzam yardım yalnız ilk çocuk için verilir. İctimaî sigorta plânı analık, dulluk ve ölüm hallerine karşı ayrıca hükümleri ihtiva etmektedir.

Hastahanedeki tedavi halindeki tazminat miktarları

Aşağıda sayılan sigorta menfaatleri, alâkadarın hastahaneye yatırılıp da 28 günden fazla kalması taktirinde haftada 10 şilin eksiltir: Hastalık ve malûliyet tazminatları, analık tazminatı, dulluk tazminatı, velâyet tazminatı, dulluk iradı ve tekaüt iradı.

Sigorta menfaatlerinin içtimaî:

Bir kimseye muayyen bir zamanda birden fazla içtimaî sigorta menfaati veya iradı verilemez. Harb malûliyeti veya iş kazası dolayisiyle irad almakta olan kimsenin, içtimaî sigorta menfaatlerinden birine istihkak kesbedecek vaziyeti tahakkuk ettiği taktirde ödenmesi lâzımgelen menfaat miktarında bir düzeltme yapılacaktır.

İdarî teşkilât

Bütün içtimaî sigorta işleri için mesul ve salâhiyettar bir İctimaî Sigorta Nezareti kurulacaktır. İctimaî yardımın tatbikatı sigorta tatbikatından ayrı tutulacak, bununla beraber İctimaî Sigorta Nazırı Parlâmentoya her iki mevzu hakkında da mesul olacaktır.

Millî yardım (Devlet yardımı)

Devlet yardımının salâhiyetli makamları tarafından paraca yapılacak yardımların ödenmesine ait hali hazırda carî olan vazife ve mesuliyetleri tamamen yardım idaresine intikal edecektir.

Yardım cemiyetleri

Hükümet, yardım cemiyetlerinin içtimaî sigorta tatbikatında gerek müstakil malî birlikler halinde gerek sigorta teşkilâtının ajanları olarak ipka edilmesinin pratik bakımdan lüzumu olmadığı neticesine varmış bulunmaktadır.

İŞ ARIZALARI SİGORTASI

Hemen hemen yarım asırdan beri iş arızalarından dolayı işçilere tazminat verilmesi, bunları çalıştıran patronlara kanunen tahmil edilen bir mesuliyete dayanmaktadır. Bugün mevcut sisteme göre bu mesuliyete karşı sigortalanmak patronlar için mümkün ve bazı hallerde de mecburidir. Tazminat hakkını talebetmek ve bunun ihaki için, ihtilâf halinde mahkemeye müracaat etmek işçilere ait bir haktır. Bu suretle tazminat iki taraf mümessilleri arasında ihtilâf mevzuu olabilecek şartlara tâbi bulunmaktadır. Bunun tabiî neticesi olarak hukukî tatbikat bu mevzu üzerinde pek fazla inkişaf etmiş ve bazı memnuniyetsizlik doğuran hususiyetler de ortaya çıkmıştır. Meselâ işçinin daimî veya uzun müddet kazançtan mahrumiyetini mucib olan hallerde mesuliyetten teberri etmek isteyen patronun ihtilâfın uzayıp gitmesini önleyen sadelik ve katiyeti bakımından teklif ettiği matku bir parayı işçi de aynı sebeble kabul etmektedir.

Bu sebeble hükümet sosyal sigorta sisteminin genişletilmesi ve yeni bir şekle sokulması hususundaki siyasetin bir unsuru olarak, iş kazaları yüzünden vukua gelecek malûliyet veya hayat ziyayı hallerinin karşılanmasını bir içtimaî hizmet olarak mütalâa etmekte ve bu içtimaî hizmetin umumî içtimaî sigortalardan ayrı bir plân halinde fakat yine İçtimaî Sigorta Nezareti tarafından tatbik edilmesini hedef tutmaktadır. *Patronun işçinin ve Devlet hazinesinin iştirâk ettiği* ayrı bir sigorta fonundan iş arızaları sigortasına ait hususî bir tarifeye göre tazminat ve sair menfaatlerin temini derpîş edilmektedir. Bu keyfiyet şahsın uğrayacağı kazançlardan dolayı herhangi bir değişikliğe uğramıyacaktır. (Hafif zetilen himayenin metodu üzerinde esasî bir değişiklik ifade eder. Ve aynı zamanda karışık içtihatlarla dolu çetin bir sistem haline gelmiş olan bir mevzuun geniş ölçüde sadeleştirilmesini tazammun eder.

Bugünkü sisteme göre sigortanın temin ettiği menfaatler kazanç kabiliyetinin takdir edilen ziyayı derecesine nisbetle tâyin olunur. Hükümetin teklif ettiği plâna göre ise sigorta menfaatleri müsavi hadler üzerinden ödenecek yalnız ailevî mesuliyetler nazara alınarak bu müsavi hadlere zamlar yapılacaktır. İş arızasını takibeden ilk haftalarda işçinin işini görmeğe muktedir olmadığı müddetçe müsavi hadler üzerinden (arıza tahsisatı) verilecektir. Bunu müteakip eğer çalışmamazlık sürüp giderse iş kazası iradı bağlanacaktır. Bu irad kazanç temin etme kabiliyetinin ziyayı derecesine değil, aynı yaşta ve aynı cinsten normal sıhhatli

bir şahsa nisbetle işçinin bu arıza yüzünden uğramış olduğu malûliyetin vehametine göre tesbit edilecektir. Bu irad işçinin bilâhare elde edebileceği kazançlardan dolayı herhangi bir değişikliğe uğramıyacaktır. (Hafif malûliyet arzeden bazı haller müstesna olmak üzere) kazazedelere verilen irad topyekûn bir peşin tediyeye tâbi tutulmıyacaktır. İş arızası yüzünden ölenlerin dul kalan eşleriyle ana babaları ve bazı diğer bakmakla mükellef oldukları kimselere de irad tahsis olunacaktır.

Bu sistem birçok bakımlardan harb malûllerine tahsis olunan maaşlarda tatbik olunan esasa benzemektedir. Böylece muharebede yaralanan askerin ve camia için müsmir olan iş sırasında arızaya uğrayan kimsenin durumları arasında bir benzerlik kabul edilmektedir. Ne malûl kalan askerin, ne de arızaya uğrayan işçinin yaralandıktan sonra kazanabileceği para dolayısıyla iradının eksiltilmesi bahis mevzuu olmayacaktır. Bunlardan her biri kazanç temin etme kabiliyetinin zıya için değil, sıhhatçe, kuvvetçe ve hayattan zevk alma iktidarı bakımından kaybettiğine karşılık tazminat almaktadır.

Yeni plân halihazırda mevcut sistemin başlıca zayıf noktalarından ve güçlüklerinden ictinap edecektir. Hükümet şu kanaattadır ki bu sistem iş kazaları tazminatını şimdiye kadar çepeçevre kaplamış olan ihlâf ve mücadele havasından kurtaracaktır. Ve yine bu plân bu tazminat sistemini daha muvaffakiyetli ve daha sağlam bir temel üzerine kuracaktır. Eğer teklif olunan sistem parlâmentonun tasvibine mazhar olursa hükümet umumî içtimaî sigorta plânı ile aynı zamanda tatbik mevkiine konulması maksadı ile lâzım gelen mevzuat projelerini Parlemantoya arz etmek tasavvurundadır.

Hükümet plânının başlıca hususiyetlerinin hulâsası:

1 — İş arızaları yüzünden verilecek tazminat bundan böyle patronların hukukî mesuliyetlerine ait mevzuatın bir unsuru olarak değil, fakat bir sosyal hizmet olarak mütalâa edilecektir. Bununla beraber sigorta menfaatlerinin miktarları bakımından yeni plân umumî sosyal sigorta plânındaki esaslardan hareket ettiğine göre ve bir çok hususlarda harb malûlleri maaşlarına ait mevzuata kıyas edildiği için, umumî plânla birleştirilmeyerek başlı başına bir sistem halinde tatbik edilecektir.

2 — Bu plân sahası itibariyle şumullü olacak ve umumî bir ifade ile, bir hizmet ve çiraklık mukavelesiyle çalışan her şahsa şamil olup sadece mecburî tahsil çağındaki çocuklar istisna edilecektir. Bu sistemin dışında kalmaya müteallik mukaveleler tecviz edilmeyecektir. Bu sistem işten mütevellit ve iş esnasında vuku bulan kazalara ve bazı muayyen sınaî tına bağlı bulunmıyacaktır.

3 — Mesuliyet münferit parona terettüp edeceği yerde merkezi bir sigorta fonuna tahmil edilmiş bulunacak, gerek malûliyet ve ölüm hallerindeki sigorta menfaatleri ve gerekse idarî masraflar bu fondan ödenecektir.

4 — Bu fon patronlardan ve işçilerden bir pul ilsakı suretiyle tahsil olunacak haftalık aidat ve Devlet hazinesinin iştirâk hissesiyle idame olunacaktır. Haftalık aidat hadleri yetişkin erkekler için 6 peni, kadınlar için 4 peni olup patron ve işçi arasında yarı yarıya ödenecektir. Gençler için aidat miktarları bu hadlerin yarısına müsavi olacaktır. Sigorta menfaatlerinin temini muayyen bir aidattan ödenmiş olması şartına bağlı bulunmayacaktır.

5 — Bu plânın tatbikinden İçtimaî Sigorta Nazırı umumî suerte mesul olacak, ancak plânın tferuatının inkişaf ettirilmesi ve tatbiki hususunda sanayicilerin hükümetle iş birliği yapmalarını temin edecek hükümler konulacaktır. Şöyleki evvel emirde bir danışma komitesi kurulacak , bu komiteye patronlar ve işçilerin müsavi sayıda mümessilleri iştirâk edecektir. Komite kendilerine tevdi edilen siyasî ve idarî mahiyetteki mühim meseleler üzerinde Nazıra mütalâasını bildirecektir. Saniyen kurulacak mahallî itiraz mahkemelerinde patronlar ve işçiler müsavi sayılarda temsil olunacaklardır. İşçinin paron aleyhine vaki talebine ve bu talebin mahkemede itirazen tetkikine dayanan bugünkü usul yerine yeni bir sistem ikame olunacak ve bu yeni sisteme göre talepler bir irad tahsis memuru (Pensions Officer) tarafından tetkik edilip bunun kararı mahallî mahkemeler nezdinde itiraza tâbi bulunacak, bu itiraz neticesine karşı itiraz hakkı ise, iş arızaları sigortası komiserinin nihaî mahiyette olan mercii nezdinde ileri sürülebilecektir.

6 — Malûliyet hallerinde sigorta menfaatleri yeknasak ve müasvi hadler üzerinden temin olunacaktır. Bu menfaatler arızanın vukuunu müteakip 13 hafta müddetle işçinin çalışmadığı zaman ödenmesi icabeden iş arızası tahsisatı ile malûliyetin daimî veya uzun sürer mahiyette olması ihtimali takdirinde bu tahsisatın yerini tutacak iş arızası iradından ve eğer bu iradı alan şahıs çalışamaz halde ise verilecek hususi munzam bir tahsisattan mürekkeptir. Aile mükellefiyetleri için bunları karşılamak üzere ayrıca tahsisat verilecektir. Bazı muayyen hallerde tedavi tahsisatı ve bir başkasının daimî bakımına muhtaç olanlara daimî bakım tahsisatı ödenecektir. İş arızası iradının miktarı kazanç zıyanının derecesine dayanmayacak, fakat arızadan mütevellit malûliyetin derecesine tâbi olacaktır. Malûliyet derecesi sıhhî heyet tarafından tes-

bit edilecek ve buna karşı hususî bir Mahkeme nezdinde bazı itiraz hakları tanınacaktır. Malûliyetin derecesi kazazede ile aynı yaş ve cinsiyette olan normal sıhhatli bir şahsın durumu ve arıza yüzünden işçide hüsule gelen durumun mukayesesine göre tesbit edilecektir. İrad sonradan elde edilecek kazançlar sebep tutularak eksiltilmeyecektir. İradın topyekûn peşin bir tediye çevrilmesi tecviz edilmeyecektir.

7 — Arıza hafif derecede bir malûliyeti mucibolduğu takdirde ya maktu bir tahsisat ile hesabın kesilmesi derpiş edilecek, yahut da maktu bir tahsisatla beraber veya böyle bir tahsisat verilmeksizin ayrı bir had üzerinden muvakkat bir tahsisat verilecektir.

8 — Ölümü mucibolan hallerde dul kalan eşe ilk kalan çocuğu içinde bir tahsisat verilmek üzere irad bağlanması kabul edilecektir. Eğer bu ilk çocuk ebeveyninin her ikisinden de mahrum bir öksüz ise daha büyük bir irad üzerinden tahsisat verilecektir. Bundan başka bazı hal ve şartların tahakkuku takdirinde ana babadan birine veya her ikisine bir irad ödenmesi derpiş olunacak yahut dul veya ana baba iradı bağlanmasına mahal olmadığı takdirde ölen işçinin ailesine mensup olup onun tarafından bakılmakta bulunan diğer reşid şahsa irad tahsis olunacaktır. Yukarıda sayılan hallere göre irad tahsis edilecek kimse bulunmuyorsa arızanın vukuu esnasında işçi ile birlikte ikamet eden ve çocuklarına bakmakta olan herhangi bir kadın işçinin ailesi azasından olsun veya olmasın muvakkat tazminata hak kazanacak ve bazı diğer hllerde de bazı şahıslar için muvakkat irad ve sigorta menfaatleri temini gözetilecektir.

Plânın istilzam edeceği masraflar:

İçtimaî sigorta plânının kabulü, içtimaî sigorta ve bununla ilgili servislerin masraflarını senede 411 milyon sterlinden 650 milyon sterline yükseltecektir. Sigortalı şahısların ve işverenlerin ödeyecekleri aidat yekûnu 136 milyon sterlinden 283 milyon sterline çıkacak ve bu masrafların devlet hazinesi ile mahallî idare bütçelerine yükseltilecek kısma 278 sterlidnen 352 sterline varacaktır. Önümüzdeki yıllarda plânın mucibolacağı masraflar ayrıca ehemmiyetli bir yükselme gösterecektir. Çünkü tekaüt iradı alan şahısların memleket nüfusu yekûnuna nisbetini yükseltecek surette, yaşlı nüfusun artması yolundaki umumi tahavvül seyri, bunu icabettirmektedir.

Sosyal sigortaların masrafları ağırdır. Devlet borçlarının faizi millî müdafaa merkezî ve mahallî idarelerle maarif ve mesken işlerinin zaruri kıldığı masraflar gibi diğer lüzumlu amme masraflarına eklenince içtimaî sigorta masraflarının bütçede ağır bir yük teşkil

edeceğini taktir etmemek kabil değildir. Diğer taraftan bir müddet evvel İngiliz hükümeti tarafından neşredilen beyaz kitapla ihdas edileceği bildirilen umumî sağlık servisinin masrafları da sosyal sigorta masraflarına dahil bulunmaktadır.

Umumiyetle kabul edilmektedir ki İngiliz milleti bu ağır masrafları karşılamaya mütehammildir. Ancak bu tahammülün imkân sahasında tahakkuk edilebilmesi için memlekette her ferdin her zaman iş bulabilmesine yarayan geniş bir iş hacminin sağlanması ve sanayide çalışanların birleşmiş gayretleriyle en yaratıcı bir verim kudretine erişilmesi şarttır. İngilterede harb yılları içinde keşfolunmuş bulunan istihsal metodları bu gayenin tahakkukuna yardım edecektir.

Vergi mükellefiyetleri ağır olmakta devam edebilir. Bunun tam ve müessir bir istihsal faaliyetine engel olmaması için vergi yüklerinin iyi bir muvazene ile düzenlenmesine ihtiyaç vardır. Bu yılki bütçe bu bakımdan ümitler vermektedir. İçtimaî sigorta plânı İngiltere halkı tarafından sosyal adaletin bir tecellisi olarak tasviple karşılanmıştır. Fakat efkârı umumiye şu ciheti kati surette taktir etmelidir ki sosyal sigorta plânı ancak ve ancak İngilterenin harpte olduğu gibi sulh devresinde de çok ve verimli bir hacmi temin etmeye devam etmesi şartıyla muvafak olabilir.

Sıtmanın yokedilmesi sadece bir devlet işi değildir. Halk, hükûmetin dediklerini yapmaz ve hükûmetle işbirliği etmezse çalışmalar, didinmeler bir işe yaramaz, heba olup gider. İşte bunun içindir ki yurdumuzda sıtma salgınlarının önüne geçilemiyor ve nüfusumuz kırılıyor.